Бүтүн өлкәләрин пролетарлары, бирләшин!

Азәрбајҹан кәнҹләри

1919-чу илдән октјабрын 27-дән чыхыр

АЗӘРБАЈҸАН ЛККИ МК-нын ОРГАНЫ • «АЗЕРБАЙДЖАН ГЯНДЖЛЯРИ» — ОРГАН ЦК ЛКСМ АЗЕРБАЙДЖАНА

№ 139 (10758)

Чәршәнбә ахшамы, 22 нојабр 1988-чи ил.

Гијмәти 3 гәпик.

ВӘТӘНИМИЗДӘ

⊙ **ВЕРХНИ УФАЛЕЈ** (Чељабинск вилајәти). Верхни Уфалеј тәҹрүбә-експеримент заводу јол тикинтиси вә коммунал хидмәти үчүн е'тибарлы вә нисбәтән учуз техниканы сеија илә бурахмаға башламышдыр. Гурғу саатда 50 тона гәдәр битум гарышығы истеһсал едә билир. Әввәлләр өлкәмиздә бу чүр аваданлыг һазырланмырды, харичдән алынырды. Илк Вәтән «битум фабрикләри» харичи фабрикләрдән тәгрибән он дәфә учуз баша кәлмишдир. Ҹари илдә өлкәнин мүхтәлиф јерләриндә онларча сифаришчи јени техника алачагдыр.

⊙ **ПЕТРОПАВЛОВСК-КАМЧАТСК.** «Шәфгәт инсани кејфијјәтдир» девизи алтында бурада Совет мәдәнијјәт фонду Камчатка шө'бәсинин илк хејријјә консерти олмушдур. Консертин програмына мәшһур «Менго» корјак милли рәгс ансамблынын, скрипкачаланлар ансамблынын вә халг чалғы аләтләри оркестринин чыхышлары, һабелә ше'р нөмрәләри дахил едилмишдир. Тамашачылар да бу ишә көмәк етмәји гәрара алмышлар. Онларын өзләри илә консертә кәтирдикләри китаблар Камчатканын ушаг евләриндән бири үчүн көзәл китабхана јаратмаға имкан вермишдир.

(СИТА).

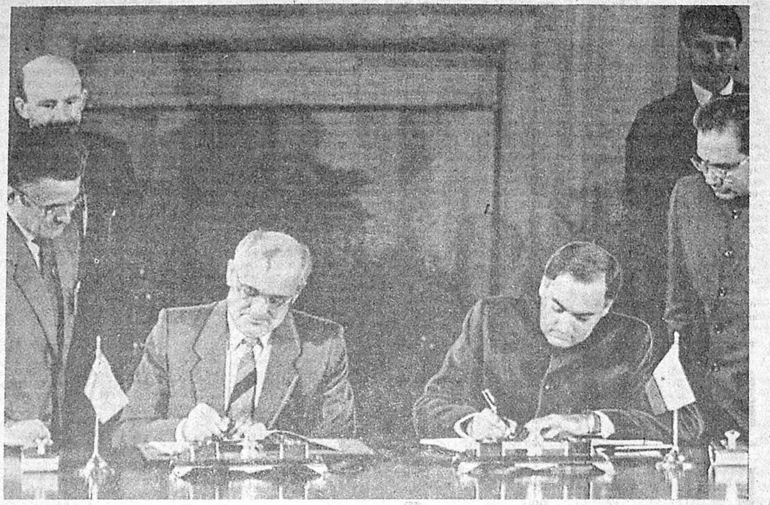
ИНДИКИ ВӘ КӘЛӘЧӘК НӘСИЛЛӘРИН РИФАҺЫ НАМИНӘ

М. С. ГОРБАЧОВУН Һиндистана сәфәри

ДЕҺЛИ, 19 нојабр (СИТА-нын хүсуси мүхбирләри). Сов.ИКП МК-нын Баш катиби, ССРИ Али Совети Рәјасәт Һеј'әтинин сәдри М. С. Горбачов бу күн Һиндистан үчүн әзиз олан адамларын — Маһатма Гандинин, Чәваһирләл Неһрунун, Индира Гандинин адлары илә бағлы олан јерләрә кетмишдир.

Совет рәһбәри мемориалларын — кремасија јерләринин өнүнә әклилләр гојмушдур. Әклилләрин лентләриндәки јазыларда вә М. С. Горбачовун фәхри гонаглар китабларына јаздығы рә'јләрдә Һиндистанын көркәмли хадимләринин, милли азадлыг вә мүстәгил өлкә јарадылмасы ишинә, Совет — Һиндистан достлуғунун мөһкәмләндирилмәсинә әвәзсиз төһфә вермиш хадимләрин хатирәсинә дәрин еһтирам ифадәси олан сөзләр вардыр.

Е. А. Шеварднадзе, В. М. Каментсев, Р. Н. Нишанов, В. К. Захаров вә дикәр рәсми шәхсләр М. С. Горбачовла бирликдә олмушлар.

Совет — Һиндистан биркә сәнәдләринин имзаланмасы.

Телефото СИТА-нындыр.

* * *

М. С. Горбачов һәмчинин Гырмызы галаја — Деһлидә тәгрибән үч әср јарым бундан әввәл јарадылмыш әзәмәтли сарај-гала комплексинә кетмишдир. Гырмызы гала Һиндистан тарихинин надир абидәләриндән бири олуб, һинд халгынын архитектура вә инчәсәнәтинин әсл инчиләрини горујуб сахламышдыр.

Һөкумәтин биринчи рәһбәри Ч. Неһру 1947-чи илдә һәмин гәдим гала үзәриндә дөвләт бајрағыны галдырмыш вә истиглалијјәт е'лан етмишдир. Бу, Һиндистан тарихиндә јени дөврүн, милли дирчәлиш дөврүнүн башланғычы демәк иди.

Бурадача М. С. Горбачов галаја тамаша етдикдән сонра өз тәәссүраты һаггында, һабелә Һиндистан рәһбәрләри илә көрүшләри һаггында совет телевизијасынын суалына чаваб вериб демишдир:

— Һиндистан илә бизим мүнасибәтләримиздән вә апардығымыз данышыгларын маһијјәтиндән бир нечә кәлмә илә бәһс етмәк о гәдәр дә асан дејилдир. Һәр һалда мән дејәрдим ки, мүнасибәтләримиз јени сәвијјәјә — сијаси диалог, бөјүк дүнја сијасәти мәсәләләринин мүзакирәсиндә вә һәмин мәсәләләрә мүнасибәтләрин ишләниб һазырланмасында гаршылыглы фәалијјәт сәвијјәсинә галхыр. Бизим мүнасибәтләримиз игтисади әмәкдашлыг саһәсиндә дә башга бир аһәнкдарлыг кәсб едир; инди биз јени формалардан истифадә едирик — тәкчә тичарәтлә кифајәтләнмирик, һәм дә биркә мүәссисәләр, кооперасија јарадырыг. Бүтүн бунлар игтисадијјатын чох мүһүм саһәләрини әһатә едир. Ҹидди сәнәдләр имзаланачагдыр.

Мүнасибәтләрин индики мәрһәләси үчүн хүсусилә әһәмијјәтли вә гијмәтли олан вә онлары ән јахшы чәһәтдән сәчијјәләндирән будур ки, биз чох кениш инсани әлагәләр сәвијјәсинә галхмышыг. Октјабр ингилабынын 70 иллијинә вә Һиндистанын азадлығынын е'лан едилмәсинин 40 иллијинә һәср олунмуш инчәсәнәт фестиваллары бу гәбилдәндир. Чәваһирләл Неһру Һиндистанын азадлығыны мәһз бурада, Гырмызы галада е'лан етмишдир. Инчәсәнәт фестиваллары ики халг арасында достлуғун, сәмими ачыглығын әсл нүмајишинә чеврилмишдир. Тәәссүф етмәјә башлајырсан ки, бу күн фестиваллары бағламаг лазым кәләчәкдир. Лакин мән демәлијәм ки, бу, дүнја практикасында, халглар арасында үнсијјәт чәрчивәсиндә мисли-бәрабәри олмајан һадисәдир.

Һәр ики дөвләтдә мүтәрәгги истигамәтдә бөјүк дәјишикликләр баш верир. Һәр ики дөвләт дүнја проблемләринин һәллинә чох бөјүк төһфә верир. Дөвләтләримиз мүхтәлиф системләрә мәхсусдур. Лакин онлар мүвәффәгијјәтлә әмәкдашлыг едирләр. Зәннимчә, ән башлыча дејәр бундан ибарәтдир. Бу, кәләчәкдә халглар вә дөвләтләр арасында мүнасибәтләри нечә гурмағын тимсалыдыр. Мән чох хошбәхтәм ки, Совет Иттифагынын индики рәһбәрлији өз достлары илә бирликдә халгларымызын көмәји сајәсиндә Совет — Һиндистан достлуғунун инкишафына индики вә кәләчәк нәсилләрин рифаһы наминә өз төһфәсини верир. Бу достлуғун нәһәнк ағачы гол-будаг атыр вә мөһкәмләнир.

М. С. Горбачов Естонијада нәләр баш вердији һаггында Рејтер Акентлијин мүхбиринин суалына да чаваб вермишдир.

О демишдир: Өлкәнин һәр јериндә олдуғу кими, Естонијада да јенидәнгурма кедир. Өлкәмиздә чох шеј дәрк едилир — игтисадијјата аид олан мәсәләләр дә, башга саһәјә аид олан мәсәләләр дә, јә'ни сијаси просесә, демократијаја, ашкарлыға аид олан мәсәләләр. Инди иттифагын кәләчәји һаггында, милләтләрарасы мүнасибәтләрдә јығылыб галмыш проблемләрин һәлли үсуллары һаггында олдугча чох дискуссија кедир. Ән башлычасы исә мәркәзин вә республикаларын ујғунлашмасы мәсәләси гаршыда дурур. Бу мәсәләләрин һәллиндә биз ән азы үч мәрһәлә кечмәлијик.

Инди биз мәркәзлә мәшғул олмаға башламышыг. Өлкәнин күчлү мәркәзә еһтијачы вардыр, лакин мәркәз хырда мәсәләләрдән азад олмалыдыр.

Нөвбәти мәрһәләдә мүттәфиг республикаларын, мухтар республикаларын, мухтар вилајәтләрин статусу мәсәләси дурур. Бу мәсәләни диггәтлә өјрәнмәк вә һәлл етмәк тәләб олунур. Буна көрә дә биз һәмин мәсәләјә Сов.ИКП МК-нын пленумуну һәср етмәји гәрара алмышыг вә она һазырлашырыг. Инди олдугча чохлу тәклиф алыныр.

Сонра да үчүнчү мәрһәлә. Бунлар јерли Советләрдир. Јерли өзүнүидарә һаггында ганун вериләчәкдир. Мәсәлән, дүнән ССРИ Назирләр Советинин сәдри Н. И. Рыжков јолдаш бүтүн республикаларын нүмајәндәләрини топламышдыр. Мәһәлли тәсәррүфат һесабы мәсәләләрини мүзакирә едибләр.

Биз Естонијадакы јолдашлары тәшәббүсү инкишаф етдирмәк мәсәләләри саһәсиндәки илк ишә чохдан чәлб едирик. Биз биринчиләр сырасында Естонијаја вә Күрчүстана тапшырмышдыг ки, аграр-сәнаје мәсәләләрини тәдгиг етсинләр. Инди исә онларда мәркәзин вә республиканын мүнасибәтләри чох чанлы мүзакирә олунмушдур. Орада бир чох елә шејләр вар ки, естон јолдашларымызы нараһат едир. Һәр һалда, мәнчә, разылашмаг кәрәкдир ки, мәһсулдар гүввәләрин јерләшдирилмәсиндә сәһвләр олуб вә бу, онунла нәтичәләниб ки, мүәјјән миграсија просесләри јараныб, бунлар да јерли әһалини нараһат едиб. Бу, ајры-ајры һалларда еколожи проблемләрин кәскинләшмәсинә дә кәтириб чыхарыб.

Инди, бүтүн проблемләрин мүзакирәсинин демократикләшдирилмәси просеси чәрчивәсиндә елә нөгтеји-нәзәрләр дә вар ки, мән онлары гәбул етмәздим: онлар әмәли нөгтеји-нәзәрләр дејилдир. Онлар бәлкә дә мәтбуат үчүн әлверишлидир, амма һәјат үчүн о гәдәр дә јох. Һәр шеји мүзакирә едәчәјик. Бүтүн иттифагын нүмајәндәләринин иштиракы илә мүзакирә едәчәјик. Тәләсмәјәчәјик. Зәннимчә, бир јол тапачағыг, о ҹүмләдән бу вә ја башга республиканы нараһат едән мәсәләләрдә дә. Һәр шеји диггәтлә өјрәнмәк лазымдыр. Елә билирәм, һәр шеј јолуна дүшәчәкдир. Бир чохлары әмәли тәклифләр ирәли сүрүрләр, лакин елә тәклифләр дә вар ки, бунлар, мәнчә, емосијалардан ирәли кәлмишдир. Бу, чәмијјәтдә мүхтәлиф рә'јләр доғурур. Лакин бу, демократик просесдир. Үмидварам ки, биз бүтүн мәсәләләри нечә лазымса, һәлл едәчәјик.

* * *

Бу күн Һиндистан пајтахтынын Виґјан Бһаван (Елм сарајы) адлы ән бөјүк салонунда Һиндистан һөкумәти, парламенти үзвләринин, республиканын көркәмли сијаси вә ичтимаи хадимләринин иштиракы илә Сов.ИКП МК-нын Баш катиби, ССРИ Али Совети Рәјасәт Һеј'әтинин сәдри М. С. Горбачова 1987-чи ил үчүн Индира Ганди адына мүкафат тәгдим едилмишдир. Бу јүксәк мүкафат мө'тәбәр бејнәлхалг мүнсифләр һеј'әтинин гәрары илә һәр ил ајры-ајры шәхсләрә вә ја тәшкилатлара бејнәлхалг сүлһү мөһкәмләтмәк вә кәркинлији зәифләтмәк, бәрабәрлик, хејирхаһлыг вә дүнја халглары арасында үнсијјәт ишиндә хидмәтләринә көрә верилир. Мүнсифләр һеј'әтинин гәрарында гејд олундуғу кими, М. С. Горбачов бу мүкафата «Нүвә тәрксилаһынын мүсбәт вә реал просесинин тәмәлини гојмуш чәсарәтли вә јарадычы тәклифләринә вә зоракылыг олмајан, нүвә силаһы сахланмајан дүнја һаггындакы фикирләринә көрә» лајиг көрүлмүшдүр.

Ән'әнәјә көрә бу мүкафат Индира Гандинин анадан олдуғу күн — нојабрын 19-да тәгдим едилир.

Тәнтәнәли мәрасимдә Һиндистан баш назири Р. Ганди, Индира Ганди адына Хатирә фонду бејнәлхалг мүнсифләр һеј'әтинин сәдри, Һиндистан витсе-президенти Ш. Д. Шарма, Һиндистан президенти Р. Венкатараман чыхыш етмишләр.

Р. Венкатараман М. С. Горбачова лауреат диплому вә хатирә нишаны тәгдим етмишдир.

М. С. Горбачов чаваб нитги сөјләмишдир.

Тәнтәнәли мәрасимдә Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү, ССРИ харичи ишләр назири Е. А. Шеварднадзе дә чыхыш етмишдир.

ССРИ-нин вә Һиндистанын дөвләт һимнләри чалынмышдыр.

* * *

«Фестивал үрәкләрдә галыр» — совет вә һинд инчәсәнәт усталарынын бүкүнкү јекун чыхышы белә адландырылмышды. Онларын чыхышы гәдим Һиндистан торпағында совет мәдәнијјәти бајрамынын тәнтәнәли финалы олду.

Инчәсәнәт бајрамынын бағланыш мәрасими Һиндистан пајтахтынын ән мүасир идман комплексләриндән бириндә — Чамна чајынын саһилиндә, шәһәрин көһнә һиссәси илә јени һиссәси арасында сәрһәддә јерләшән үстүөртүлү стадионда олду.

Јерли вахтла саат 17.30 дәгигәдир... М. С. Горбачов вә ону сәфәрдә мүшајиәт едән рәсми шәхсләр стадиона кәлирләр. Һөкумәт ложасынын кирәчәјиндә онлары Һиндистан Республикасынын президенти Р. Венкатараман, Һиндистанын баш назири Р. Ганди, витсе-президент Ш. Д. Шарма арвадлары илә бирликдә гаршыладылар.

Р. Венкатараман вә М. С. Горбачов нитг сөјләдиләр.

ССРИ-нин вә Һиндистанын һимнләри сәсләнди.

Бајрам шәнлији давам едир. Мүттәфиг республикаларын ал-әлван кејимли елчиләринин ичәрисиндән «Берјозка» ансамблы мәркәзи сәһнәјә чыхыр. Сәһнәнин һәр ики тәрәфиндә санки јерин алтындан «Вологда кружеваларынын» дүмағ декорасијалары учалыр.

Буз үстә чыхан тә'лим көрмүш ајылары трибуналарда тәбәссүмлә гаршылајырлар. Заһирән јөндәмсиз олсалар да, онлар конки үстүндә мөһкәм дајанмышлар, һәтта буз үстә фырланырлар. Тамашанын бүтүн иштиракчылары чылғын «Рус гышы» рәгсинә гошулурлар. «Рус гышы» рәгси програмын һәмин һиссәсинин финалына чеврилир.

Мә'лум олдуғу кими, һәр ики фестивал Һиндистан вә Совет Иттифагы халгларынын тарихиндә ики әламәтдар илдөнүмүнә — Бөјүк Октјабрын 70 иллијинә вә Һиндистанын истиглалијјәтинин 40 иллијинә һәср едилмишдир. Екранда тарихи кинокадрлар көстәрилир. Октјабр, Ленин, ингилаби Петроград, әфсанәви «Аврора» крејсери... ишыг шәфәгләринин арасындан гырмызы түстү учалыб сәһнәни бүрүјүр. Әтрафа «17-чи илин Октјабры» маһнысынын сәдалары јајылыр (мусигиси А. Пахмутованындыр, ифа едир И. Кобзон). Сонра бөјүк сәһнәдә С. М. Киров адына Ленинград Академик Опера вә Балет Театрынын ифасында тамашачыларын көзләри өнүндә «Ингилаб бајрағы» адлы кениш балет композисијасы чанланыр.

Октјабр мөвзусунун зирвәси кими екранда фестивал күнләриндә В. И. Ленинин Деһлидә ачылмыш абидәсинин тәсвири чанланыр. Маһатма Гандинин сөзләри ешидилир: «Ленин кими нәһәнкләр өзләрини елә идеала һәср етмишләр ки, бу идеал бәһрә вермәјә билмәз».

ССРИ халг артисти С. Ротару мәркәзи сәһнәдә көрүнүр. Јерин тәбии бојалары һаггында онун охудуғу маһныны буз үстүндә балет артистләринин ифасында «Рәнкләр рәгси» мүшајиәт едир. С. Ротару башга бир маһны — сирк һаггында шән, руһландырычы маһны да охујур. Јәри кәлмишкән дејәк ки, фестивал заманы совет сирки чамаат үчүн севимли тамаша иди. Вах, бу күн дә тамашачылар артистләри алгышларла гаршылајырлар.

Белә кениш јармарка вә фестивал кәләчәк биркә шәнликләримизин чох үмидверичи башланғычыдыр... Бајрам шәнлији тамашанын сон һиссәсинә — «Бизи достлашдыран фестивал олду» композисијасына кечир. Бу нәһәнк тамашанын бүтүн иштиракчылары сәһнәнин өн хәттинә чыхырлар. Күмүшү шејпурлар үч дәфә сәсләнир. Фестивалын бағланышы мүнасибәтилә «Јени көрүшәдәк, Деһли — Москва!» маһнысы стадионун һәр тәрәфинә јајылыр. Бу маһныны тамашанын бүтүн иштиракчылары охујурлар. Екранда фестиваллар шәрәфинә бајрам атәшфәшанлығы вә рәнкбәрәнк фишәнкләр ишыг сачыр.

Фестивал гуртарыр, амма биз һинд достларла видалашмырыг. Онлара дејирик: «Јени көрүшләрәдәк».

* * *

ДЕҺЛИ, 20 нојабр (СИТА-нын хүсуси мүхбирләри). Сов.ИКП МК-нын Баш катиби, ССРИ Али Совети Рәјасәт Һеј'әтинин сәдри М. С. Горбачов Һиндистан Республикасы рәһбәрлијинин дә'вәти илә 1988-чи ил нојабрын 18—20-дәк Һиндистанда рәсми достлуг көрүшүндә иди.

Һөрмәтли совет гонағы вә ону мүшајиәт едән шәхсләр меһрибан достлуг вә сәмими еһтирам ән'әнәләри руһунда һәрарәтлә, севинҹлә гаршыламышлар.

М. С. Горбачов Һиндистан Республикасынын президенти Р. Венкатараман, витсе-президент Ш. Д. Шарма илә көрүшмүш, Һиндистанын баш назири Рачив Ганди илә данышыглар апармыш вә үч дәфә тәкбәтәк сөһбәт етмишдир.

М. С. Горбачова сүлһ, тәрксилаһ вә инкишаф уғрунда Индира Ганди адына бејнәлхалг мүкафат тәнтәнәли шәраитдә тәгдим едилмишдир. Совет рәһбәри Һиндистанда ССРИ милли фестивалынын бағланышы мәрасиминдә иштирак етмишдир. Совет Иттифагында Һиндистан фестивалы илә јанашы ССРИ-нин милли фестивалы ики өлкә халгларынын мәдәни үнсијјәтиндә чох бөјүк һадисә олмушдур.

М. С. Горбачов вә Р. М. Горбачова Һиндистанын көркәмли лидерләри Маһатма Гандинин, Чәваһирләл Неһрунун, Индира Гандинин хатирәсини јад етмиш, онларын чәназәсинин јандырылдығы јерләрә әклилләр гојмуш, Һиндистан пајтахтынын көрмәли јерләри илә таныш олмушлар.

Р. М. Горбачова Һиндистан ичтимаијјәтинин нүмајәндәләри илә көрүшләр кечирмишдир.

Нојабрын 20-дә М. С. Горбачов вә Р. Ганди јүксәк сәвијјәдә Совет — Һиндистан бәјанаты вә Һиндистанда атом електрик стансијасы тикинтисиндә әмәкдашлыг һаггында сазиш имзаламышлар.

Сәфәр чәрчивәсиндә М. С. Горбачову мүшајиәт едән рәсми шәхсләр өз һинд һәмкарлары илә данышыглар апармышлар. Онлар Деһлидә А. С. Пушкинин абидәсинин ачылышында иштирак етмишләр. Сијаси партијаларын — Һиндистан Милли Конгрес (И) Партијасы, Һиндистан КП, Һиндистан КП (М) рәһбәрлијинин нүмајәндәләри илә көрүшләр олмушдур.

Сәфәр заманы һәмчинин ашағыдакы сәнәдләр имзаланмышдыр:

динч мәгсәдләрлә космик фәзанын тәдгигиндә вә ондан истифадә олунмасында ССРИ һөкумәти илә Һиндистан Республикасы һөкумәти арасында сазиш;

Һиндистан әразисиндә «Винд'Јачал» истилик електрик стансијасынын икинчи нөвбәсинин тикинтисиндә әмәкдашлыг һаггында ССРИ һөкумәти илә Һиндистан Республикасы һөкумәти арасында сазиш;

икигат верки гојулмасындан имтина едилмәси һаггында ССРИ һөкумәти илә Һиндистан Республикасы һөкумәти арасында сазиш;

енеркетика објектләринин тикинтисиндә игтисади вә техники әмәкдашлыг һаггында ССРИ һөкумәти илә Һиндистан Республикасы һөкумәти арасында протокол.

М. С. Горбачов өзүнү вә ону мүшајиәт едән шәхсләрин меһрибанчасына гаршыланмасы үчүн Һиндистан Республикасы һөкумәтинә сәмими миннәтдарлығыны билдирмишдир. Совет рәһбәрлији адындан о, Һиндистан Республикасынын президенти Р. Венкатарамана вә баш назир Р. Гандијә Совет Иттифагына рәсми достлуг көрүшүнә дә'вәт етмишдир. Дә'вәтләр миннәтдарлыгла гәбул олунмушдур. Сәфәрләрин конкрет мүддәтләри дипломатик каналларла разылашдырылачагдыр.

* * *

Раштрапати Бһаван адлы президент сарајында М. С. Горбачову тәнтәнәли шәраитдә јола салынмасы мәрасими олмушдур.

...Президент сарајы гаршысында кениш мејдан. М. С. Горбачов вә арвады Һиндистан президенти Р. Венкатараманын вә арвадынын мүшајиәти илә автомашынларда бураја кәлдиләр. Совет рәһбәри Һиндистан һөкумәтинин үзвләри илә меһрибанчасына видалашды. Сонра о, мејданын мәркәзинә кедиб, хүсуси трибунаја галхды. Фәхри гаровул рәиси рапорт верди. ССРИ-нин вә Һиндистанын дөвләт һимнләри чалынды. М. С. Горбачов фәхри гаровул сырасынын өнүндән кечди. Топлардан јајлым атәшләри ачылды. Рәсми автомашынлар дәстәси аеропорта јолланды. Дәстәнин кечдији күчәләрдә совет гонагларыны Һиндистан пајтахтынын он минләрлә сакини саламлады. Онлар әлләриндә ики өлкәнин халглары арасында достлуг шәрәфинә шүарлар јазылмыш транспарантлар тутмушдулар, чохлары Совет вә Һиндистан бајрагларыны јеллядирдиләр.

Издиһамлы Сәрдар Пател-Марг күчәсиндә М. С. Горбачов машындан дүшдү. Бураја топлашанлар ону сәмими саламладылар. М. С. Горбачов онлара мүрачиәтлә деди: Деһли сакинләри, сизи саламлајырам. Биз чәнаб Рачив Ганди илә данышыглары индичә баша чатдырдыг. Биз разылыға кәлдик ки, бундан сонра да бир сырада кедәк, әмәкдашлыг едәк. Совет халгы Һиндистана уғурлу јол вә бөјүк мүвәффәгијјәт арзулајыр. М. С. Горбачов Деһли сакинләри илә һиндлиләрин ән'әнәви «Намасте» һәрәкәти илә видалашды. Адамлар бир ағыздан бу шүарлары дејирдиләр: «Јашасын Михаил Горбачов!», «Јашасын Рачив Ганди!», «Јашасын Һиндистан — Совет достлуғу!».

Јола дүшмәздән габаг ики өлкәнин рәһбәрләри илә журналистләрин гыса көрүшү олду. Совет — Һиндистан данышыгларынын јекунлары һаггында СИТА мүхбиринин суалына чавабында Р. Ганди деди: Бүтүн әсас мәсәләләр — бејнәлхалг, игтисади вә икитәрәфли мәсәләләр барәсиндә биз чәнаб Горбачовла чох кениш фикир мүбадиләси етдик. Там инамла дејә биләрәм ки, бу, чох уғурлу сәфәр иди. Бунун нәтиҹәсиндә мүнасибәтләримиз даһа да јахшылашды. Мүнасибәтләримиз әввәлләр дә чох јахшы иди, лакин инди даһа да јахшылашды.

М. С. Горбачов Индира Ганди адына бејнәлхалг мүкафатын тәгдим едилмәси мәрасиминдәки нитгиндә демишдир ки, ССРИ, Һиндистан вә ЧХР арасында мүнасибәтләр Асијада вә дүнјада просесләр үчүн сон дәрәчә әһәмијјәтлидир. Р. Ганди бунунла әлагәдар деди: Биз Асијада достлуға вә бүтүн мүнасибәтләрин нормал һала салынмасына тәрәфдарыг. Бизчә, һәмин рекион үчүн бу, чох ваҹибдир.

М. С. Горбачов деди: Бу, гыса, лакин олдугча мәзмунлу сәфәр иди, бу сөзләр сәфәрин сијаси чәһәтинә дә, мүнасибәтләримизин игтисади чәһәтләринә дә, сырф инсани мүнасибәтләрә дә аиддир. Мәнчә, бу сәфәр нәтичәсиндә мүнасибәтләримиз јени сәвијјәјә галхыр. Биз әввәлки сәфәр заманы гәбул едилмиш Деһли бәјаннамәсинин ән'әнәсинә садиг галдығымызы нәинки тәсдиг етдик, дүнјада вәзијјәт үчүн, халглар тәһлүкәсизлији үчүн хүсуси мәс'улијјәтин дәрк олунмасы мә'насында бөјүк халгларымыз, ики дөвләт арасында әмәкдашлыг хәттинин горуныб сахланмасы үчүн јени аддымлар да ата билдик. Одур ки, сәфәрдән разыјыг. Көрүшәнәдәк!

Нојабрын 20-дә президент сарајы гаршысында тәнтәнәли јоласалма мәрасиминдән сонра М. С. Горбачов Вәтәнә јола дүшмүшдүр. Кәлдији күн олдуғу кими, рәсми автомашынлар дәстәсинин кечдији күчәләрдә ону Һиндистан пајтахтынын он минләрлә сакини саламламышдыр. Аеропортда совет рәһбәрини баш назир Р. Ганди, дикәр рәсми шәхсләр јола салмышлар.

Е. А. Шеварднадзе, В. М. Каментсев, В. К. Захаров, М. С. Горбачову Һиндистан сәфәриндә мүшајиәт едән дикәр јолдашлар да Деһлидән јола дүшмүшләр.

В. БАЈДАШИН,
М. КАПУСТИН,
Л. КОТОВ,
С. СОЛОВЈОВ,
В. ЧУКСЕЈЕВ,
А. ЈАРИКОВ.

Мәдәни мүбадиләләр програмы имзаланмышдыр

ДЕҺЛИ, 20 нојабр (СИТА-нын мүхбири). Һиндистан Мәдәнијјәт Назирлијиндә 1989-чу ил јанварын 1-дән 1990-чы ил декабрын 31-дәк олан дөврдә әдәбијјат, елм вә тәһсил саһәсиндә ССРИ илә Һиндистан арасында мүбадиләләр програмы имзаланмышдыр. Сәнәди ССРИ харичи ишләр назиринин мүавини И. А. Рогачов вә Һиндистан һөкумәтинин мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә катиби Вира Рағһаван имзаламышлар.

Програмда елм вә тәһсил саһәсиндә ССРИ илә Һиндистан арасында әлагәләрин даһа да инкишаф етдирилмәси, о ҹүмләдән кадрлар һазырланмасы, сәркн мүбадиләләри, артистләрин гастроллары, кәнчләр вә идман әлагәләри, јарадычылыг иттифагларынын, күтләви информасија васитәләринин әмәкдашлығы, ики өлкәнин кинематографлары вә нәшријјатлары арасында әлагәләр нәзәрдә тутулур.

Тәрәфләр гејд етмишләр ки, имзаланмыш сәнәд ССРИ-дә Һиндистан вә Һиндистанда ССРИ фестиваллары тәҹрүбәсини әһатә едир вә тәрәфләрин ики өлкә арасында ән'әнәви достлуг вә әмәкдашлыг мүнасибәтләрини мөһкәмләтмәјә вә инкишаф етдирмәјә гаршылыглы сурәтдә сә'ј көстәрмәсинин ин'икасыдыр.

А. ЈАРИКОВ.

ИСТЕ'ДАДЛЫ КӘНЧЛӘРӘ КӨМӘК ЕТМӘЛИ

Чәмијјәтимизин һәјатынын бүтүн саһәләриндә баш верән дәјишикликләрдә кәнч алимләр мүһүм рол ојнајырлар. Онлар јашларына хас олан әзм вә гејрәтлә гуруб-јаратмалы, елм вә техника наилијјәтләринин әмәли сурәтдә тәтбигинә фәал сә'ј көстәрмәлидирләр.

Азәрбајчан КП МК-да кечирилмиш көрүшдә кәнч алимләрин инкишафы, онларын имканларындан даһа там истифадә олунмасы, јенидәнгурмаја онларын төһфәсинин артырылмасы проблемләри һаггында сөһбәт кетмишдир. Көрүшдә кәнч елми ишчиләр нәслинин нүмајәндәләри илә бирликдә партија вә совет ишчиләри, елми тәдгигат тәшкилатларынын вә али мәктәбләрин рәһбәрләри дә иштирак етмишләр.

Азәрбајчан КП МК-нын биринчи катиби Ә. Х. Вәзиров демишдир: Республикамызда исте'дадлы адамлар һәмишә чох олуб, онлара анҹаг јол ачмаг, онларын јүксәлиши үчүн шәраит јаратмаг лазымдыр. Кәнчләр чәмијјәтин сијаси вә игтисади һәјатына сөздә дејил, ишдә чәлб едилмәлидирләр. Инди, чәмијјәт тарихинин дөнүш мәрһәләсиндә бу, хүсусилә ваҹибдир. Тәзә гүввәләрин елми ишә гошулмасы санбаллы нәтичәләр верир.

Нараһат үрәкли кәнчләр һәр шејлә марагланырлар. Бә'зән һәддән артыг үрәк чылғынлығы илә олса да, онлар һәјатын өзүнүн ирәли сүрдүјү вахты чатмыш проблемләри мөһкәм елми зәмин әсасында һәлл етмәјә чалышырлар. Мәсәлән, игтисадчылар тәсәррүфат һесабына кечид шәраитиндә мүәссисәләри вә тәшкилатлары методик тәвсијәләрлә тә'мин етмәк мәсәләләри илә мәшғул олурлар. Тарихчиләри вә философлары кечмишимизин «ағ ләкәләри», елм тәшкилатчыларыны јени факултәләр јарадылмасы, халг тәсәррүфатынын, бүтүн чәмијјәтин реал тәләбатына мүвафиг сурәтдә јүксәк сәвијјәли мүтәхәссисләр һазырланмасы дүшүндүрүр...

Әлбәттә, ушаглыг дөврүндән узаглашма, шәхсијјәтин тәшәккүлү просеси ејни чүр кечмир, бу, мүрәккәб просесдир. Сирр дејил ки, кәнч исте'дадлар әдәбијјата вә инчәсәнәтә чәтинликлә јол ачырлар. Академија вә саһә институтларынын кәнч әмәкдашлары дөврүн тәләбләриндән чохдан кери галан, сәриштәсиз рәһбәр ишчиләрин кәнчләри јахына бурахмамасы, бә'зән дә онлара ачыг тәзјиг көстәрмәси кими һалларла гаршылашмалы олурлар. Севиндиричидир ки, белә мүрәккәб һалларда кәнч елми ишчиләр нәсли јени үсуллар, өз гүввәси илә мәсәләләрин һәлли вариантларыны тәклиф едир.

Кәнчләрин елм мәркәзләринин, ријазијјатын, физиканын, кибернетиканын, биолокијанын, тарихин, әдәбијјатшүнаслығын вә бир чох елм саһәләринин перспектив истигамәтләри илә мәшғул олан кәнч алим вә мүтәхәссис бирликләринин ишинин тәшкилинә вә тәкмилләшдирилмәсинә көрүшдә бөјүк диггәт јетирилмишдир.

Азәрбајчаны компүтерләшдирмәк програмыны һәјата кечирмәјин әһәмијјәти хүсусилә гејд едилмишдир.

Көрүшдә республика елминин сәвијјәсини нечә јүксәлтмәк барәсиндә чохлу конкрет

(Арды 4-чү сәһифәдә)

СЕЧКИ ҺҮГУГУ

Комсомолун Советләрдәки сәлаһијјәтли нүмајәндәләри олан кәнч депутатлардан биз нә көзләјирик. Јәгин ки, инди һәр кәсә ајдындыр: тәкчә фәаллыға чағыран шүарлар демәк аздыр. ССРИ Конститусијасына (Әсас Ганununа) әлавәләр вә дәјишикликләр едилмәси һаггында ССРИ Ганунунун вә ССРИ халг депутатларына сечилмәси һаггында ССРИ Ганунунун лајиһәләри бизим һәр биримизә ганунверичиликдә иштирак етмәк имканы, өлкәнин һәјатында кәнчләрин нә кими рол ојнаја биләчәји барәдә фикирләшмәк имканы верир.

Бу јахынларда ҮИЛККИ Москва Шәһәр Комитәсиндә халг депутатлары Советләринә сечкиләрә һазырлыг үчүн мәгсәдли ишчи груп јарадылмышдыр. Групун тәркибинә кәнч ичтимаијјатчы-алимләр, шәһәр комсомол комитәсинин, «Московски комсомолетс» гәзети редаксијасынын әмәкдашлары дахилдирләр. Бу коллективин өз гаршысына гојдуғу вәзифәләр барәдә, онун кәләчәк фәалијјәти һаггында сөһбәтимиз ҮИЛККИ Москва Шәһәр Комитәси тәблиғат вә тәшвигат шө'бәсинин ичтимаи рә'ји өјрәнән бөлмәсинин мүдири, груп рәһбәри Андреј Макаров иләдир.

—Андреј, халг һакимијјәти органларында кәнчләрин нүмајәндәлијинин зәрури олдуғу бизим үчүн нә гәдәр ашкар олса да, һәр һалда кәнч депутатларын гаршысында дурмалы олан әсас вәзифәләри ифадә етмәјә чалышаг...

—Үмумијјәтлә десәк, вәзифә—кәнчләр барәдә сијасәти һәјата кечирмәкдән ибарәтдир. Әслиндә бу, комсомолун ән мүһүм һүгугудур вә бу һүгуг Советләр васитәсилә һәјата кечирилә биләр вә һәјата кечирилмәлидир.

Буна көрә дә сечкиләрә һазырлыг—комсомолун гаршысында дуран чидди вәзифәдир вә бунун үчүн шәраитин әлверишли олдуғуну дејә билмәрик. Һеч кимдән өтрү сирр дејил: илк тәшкилатларын чохунда дурғунлуг давам едир, чаванларын чоху үмумијјәтлә тәсәввүр етмирләр ки, комсомол онларын нәјинә кәрәкдир. Комсомол бүрократијасы да мөвчуд олмагда давам едир... Лакин буна бахмајараг, ҮИЛККИнин бөјүк имканлары вардыр: һәр һалда, кәнчләрин бу тәшкилаты дурғунлуг вәзијјәтинә она көрә дүшмәјиб ки, онлар өзләри пис адамлардыр; она көрә ки, онларын табе олдуглары структур, иш формалары дурғунлуг характери дашыјыр. Һазырда илк тәшкилатларын чоху сосиал вә игтисади мәсәләләри һәлл етмәклә мәшғулдур вә онлар тез-тез белә бир һәлледилмәз проблемлә гаршылашырлар; мә'лум олур ки, онларын бүтүн көзәл тәшәббүсләри нәтичә е'тибарилә мүдиријјәтин гәрарындан асылыдыр. Буна көрә дә кәнчләр һәвәсдән дүшүрләр; әкәр сон сөз комсомолун дејилдирсә, онда о, нәјә кәрәкдир?

—Еләдир, елә бир вәзијјәт јараныб ки, комсомолун сијаси фәалијјәти мәсәләләри икинчи плана кечиб...

—Лакин сијаси ислаһатлара мараг бөјүкдүр, о чүмләдән кәнчләрдә дә. Бәс, сөһбәтләрдән конкрет ишләрә вә нәтичәләрә нечә кечмәли? Бах, бу барәдә дүшүнмәк лазымдыр.

—Јә'ни кичик бир груп бу ишин өһдәсиндән кәлә биләр?

—Кәлә билмәз, әслиндә биз өз гаршымыза башга вәзифәләр гојуруг. Груп кими ирәли чәкмәк лазым олдуғуну көстәрмәјә һазырлашмыр, даһа доғрусу, о, депутатлыға намизәдләрин ирәли сүрүлмәси тактикасыны ишләјиб һазырлајан гәраркаһдыр, «бејин мәркәзи»дир. Артыг рајон комсомол комитәләринин нәздиндә бу чүр групплар јарадылыр — онлара ҮИЛККИ рајон комитәләринин ишчиләри, кәнч һүгугшүнаслар, тарихчиләр, философлар дахил олачагдыр. Онларын көмәји илә биз комсомол тәшкилатларында дискуссијалар тәшкил етмәк, идеја вә тәклифләри өјрәниб топламаг фикриндәјик.

Актуал мусаһибә

—Демәли, ҮИЛККИ-нин Низамнамәсинин мүзакирәсинә охшар бөјүк бир тәдбир кечирмәк планлашдырылыр?

—Мәһз беләдир, һәм дә биз бу тәдбирә мүмкүн гәдәр чох москвалыны чәлб етмәк фикриндәјик. Онун биринчи мәрһәләси—ССРИ Конститусијасына (Әсас Ганununа) дәјишикликләр вә әлавәләр едилмәси һаггында ССРИ Ганунунун вә ССРИ халг депутатларынын сечилмәси һаггында ССРИ Ганунунун лајиһәләри илә әлагәдар үмумшәһәр комсомол дискуссијасыдыр. Тәклифләр јығылыб ССРИ Али Советинә тәгдим едиләчәк. Сонракы ики мәрһәлә—ССРИ халг депутатлары гурултајына вә јерли Советләрә комсомолун нүмајәндәләрини сечмәкдән ибарәтдир. Беләликлә, бүтүн кампанија тәхминән илјарым үчүн нәзәрдә тутулур. Үмид едирәм ки, илјарымдан сонра бу групплары ләғв етмәк лазым кәлмәјәчәк, чүнки бу чүр ишләр даими характер дашымаға башлајачаг.

—Лакин, көрүнүр, артыг индидән бә'зи идејаларыныз, тәклифләриниз вар?

—Еләдир, амма һәләлик онлар хејли үмуми характер дашыјыр. Рајон халг депутатлары Советләринә вә Москва Советинә комсомолдан нүмајәндәләр ирәли сүрүлмәсинин нечә кечә биләчәјини тәсәввүр едәк.

Мәним фикримчә, бурада башлыча мәсәлә анкетдәки һансы мә'луматлара көрәсә, ән јахшы нүмајәндәләрин јох, өзләринин фәалијјәт платформаларына көрә ән јахшы, кәнчләрин еһтијачларыны даһа јахындан баша дүшән нүмајәндәләрин ирәли сүрүлмәсини тә'мин етмәкдән ибарәтдир. Буна јалныз нормал рәгабәт васитәсилә, јә'ни һәгигәтән сечмәк имканы олан сечкиләр васитәсилә наил олмаг мүмкүндүр. Әввәлчә илк тәшкилатлар ҮИЛККИ Москва Шәһәр Комитәсинин вә рајон комитәләринин көмәји вә јардымы илә комсомол јығынчагларында депутат мандатлары алмаг үчүн өз намизәдләрини ирәли сүрүрләр. Хүсуси олараг гејд едирәм, бу чүр јығынчагларын һәр јердә кечирилмәси һеч дә мәчбури дејил: тамамилә мүмкүндүр ки, һәр һансы бир тәшкилат өз сыраларындан кими исә ирәли сүрмәјә һазыр дејил, јахуд бу тәшкилат башга тәшкилатларла бирләшмәк истәјир. Сечилмиш намизәдләрин сајына мәһдудијјәт јохдур — тәки идејалар, тәләбләр, тәшәббүсләр олсун. Әсас мәсәлә бундан сонра башланыр. Илк тәшкилатларда ирәли сүрүлмүш намизәдләр рајон комсомол комитәсиндә гејдә алыныр вә әслиндә, сечкигабағы мүбаризәјә башлајырлар. Онларын вәзифәси—«бир тәшкилат—бир сәс» принсипи илә рајонун илк тәшкилатларында мүмкүн гәдәр чох сәс топламагдыр, һәм дә илк тәшкилат ејни вахтда бир нечә намизәдә сәс верә биләр. Шүбһәсиз, рајон комсомол комитәсинин үзвләри, онун апарат ишчиләри дә кампанијанын бу турунда башга намизәдләрлә ејни шәртләр дахилиндә иштирак едирләр.

Ајдындыр ки, белә бир шәраитдә ән мүрәккәб мәсәлә—фәалијјәт платформасыны ишләјиб һазырламагдыр. Бурада чохлу проблемләр ола биләр. Мәсәлән, Москва Советинин бир нәфәр кәнч депутаты нечә олдуса, мәнә деди: «Мәним сечки даирәмдә бир ушаг бағчасыдыр, бир дә јашајыш евләри. Сакинләр үчүн һәр шејдән вачиби мәишәт проблемләридирсә, бурада кәнчләрлә иш сијасәти нәдән ибарәт ола биләр?». Демәли, сечки даирәләринин хүсусијјәтләри дә нә јол иләсә нәзәрә алынмалыдыр. Үстәлик, кәнчләр барәдә биткин сијасәт јүрүтмәјин зәрури олдуғу е'лан едилмиш олса да, бунун нә демәк олдуғуну һәләлик ифадә етмәмишик. Фәалијјәт програмларыны нечә ирәли сүрмәли? Әлбәттә, һәлл олунмамыш проблемләр әсас көтүрүлмәклә. Бүрократларын мүгавимәти дә олачаг, демәли, намизәдләрин спонсорлары олмаг е'тибарилә рајон комсомол комитәләрини чидди иш көзләјир. Буна көрә дә, нөвбәти мәрһәләдә рајкомларын нәздиндәки дискуссија мәркәзләриндә мүзакирәләр кечирилмәли, бурада намизәдләр фикир мүбадиләсиндән, өз програмларыны разылашдырандан, бәлкә дә ола билсин ки, програмларыны бирләшдирәндән сонра онлары ҮИЛККИ РК пленумларына тәгдим едирләр. Пленумун ихтијары вар ки, програмлара дәјишикликләр етсин, јахуд мәгсәдләри комсомолун мәгсәдләринә мүвафиг олмајан програмлары рәдд етсин. Вә нәһајәт, комсомол референдуму (кәлин бу сөздән горхмајаг!) рајон комсомол тәшкилатындан депутатлыға намизәд һаггында гәти гәрар гәбул едир. Тәбиидир ки, һамы депутат олмајачаг. Лакин сонунчу турдан кечмәјән намизәдләр дә фәал, тәшкилат үчүн лазымлы адамлардыр. Рајкомун да вәзифәси—онлары нәзәрдән гачырмамаг, бу адамлары рајкомун әсл еһтијаты олдуғуну јадда сахламагдыр.

Москва Советинә депутатлыға намизәдләрин ирәли сүрүлмәси дә аналожи гајда илә кечирилә биләр, сонра онлар ҮИЛККИ Москва Шәһәр Комитәсинин пленумунда тәсдиг едилмәлидирләр. Намизәдләрин фәалијјәт платформалары мәтбуат, радио, телевизија, шәһәр дискуссија мәркәзи васитәсилә рәгабәт апара биләр. ҮИЛККИ Москва Шәһәр Комитәси бу системдән әлавә, өз намизәдләрини дә сечә биләр, лакин онларын сајы чидди мәһдуд олмалыдыр—мәсәлән, ән чоху үч нәфәр.

Мәнә белә кәлир ки, бу чүр сечкиләр тәкчә комсомолун јох, елә Советләрин өзүнүн дә нүфузуну галдыра биләр.

Илкин мүлаһизәләримиз беләдир. Ајдын мәсәләдир ки, онлар һәлә ахырадәк диггәтлә көтүр-гој едилмәјиб. Тәкрар едирәм, мәгсәдли групумуз комсомолчулардан, шәһәр кәнчләриндән тәклифләр көзләјир. Телефонумуз беләдир: 206-14-79. Әмәкдашлыға башлајагмы?

Олга БЫЧКОВА.

ДИГГӘТ!

КОМСОМОЛ КОМИТӘЛӘРИНӘ, КӘНЧЛӘР ГӘЗЕТЛӘРИНИН РЕДАКСИЈАЛАРЫНА

ССРИ Ганунлары лајиһәләринин мүзакирәси кедишиндә ҮИЛККИ МК тәблиғат вә тәшвигат шө'бәси комсомол комитәләринин, кәнчләрә аид күтләви информасија васитәләринин бу ишдә иштирак етмәси тәчрүбәсини үмумиләшдирәчәк вә нәтичәләри јерләрә көндәрәчәкдир.

ҮИЛККИ МК ТӘБЛИҒАТ ВӘ ТӘШВИГАТ ШӨ'БӘСИ.

ВӘТӘНИН ХАТИРИНӘ

Букүнкү еколожи вәзијјәт бәшәријјәтин бир нөмрәли проблемидир. Атом бомбасы, нүвә силаһлары тәһлүкәси ону еколокија проблемләри гәдәр нараһат етмир. Дејирләр атом бомбасы јох, еколожи бомба инсанын јер үзүндән силинмәсинә кәтириб чыхара биләр. Тез-тез ишләдилән «еколокија» сөзүнүн мә'насы илә охучуну таныш етмәк истәјирәм. «Еколокија» јунан сөзүдүр, ев, мәнзил, мәскән, јурд, Вәтән мә'насында ишләдилир. Һәм дә биолокијанын бир тә'лими кими организмин әтраф мүһитлә әлагәсини өјрәнир.

Лап бу күнләрдә дүнја ики балинанын хилас едилмәсиндә ССРИ вә АБШ-ын биркә сә'јинин шаһиди олду. Гарпыз, хијар, помидор вә башга тәрәвәз сатанларын бунлары нечә јетишдирдијини чох вахт билирик. Амма уддуғумуз, чијәрләримизә чәкдијимиз һаванын тәркиби нечәдир, дәгиг билмирик. Бәлкә билмәмәјимиз мәсләһәтдир. Статистик мә'лумата көрә, өлкәнин 102 шәһәриндә, о чүмләдән Бакыда һаванын чиркләнмәси сәвијјәси бә'зи күнләрдә нормадан 10 дәфә артыг олур. Бәс, ичмәли суларын тәркиби? Бурада да тәхминән вәзијјәт беләдир. Мүтәхәссисләрин рә'јинчә, мүасир инсанын сағламлығы һеч дә һәмишә өзүндән асылы дејил. Әкәр гиданын, һаванын, сујун... тәркиби «стандарта» ујғун дејилсә, буна инсан нејләсин?..

Сөһбәт шәһәримизин еколокијасында мүһүм рол ојнајан Бакы Баш Јашыллашдырма Идарәсинин 1 нөмрәли јашыллашдырма тикинти идарәсиндән кедәчәк. Идарә Низами, Нәриманов, Нәсими, Киров вә Ленин рајонларында әсаслы јашыллашдырма ишләри илә мәшғулдур. Һәјәтләримиздә, евләримизин гаршысында, мәһәлләләрин бош јерләриндә пычылдајан чинарлар, һәмишәјашыл елдар шамлары, зејтунлар, сәрвләр, мүәссисәләрин һәјәтбачаларында (әлбәттә, һамысынын јох) пардагланан гызыл күлләр, көз охшајан чәмәнләр онларын әлләри илә боја-баша чатыр.

Идарәнин рәиси Чаһанкир Әкбәров сөһбәтә бир әфсанә илә башлады. Дини әфсанәләрдән бириндә тәсвир едилән чәннәт—көзәл бир бағдыр. Өзү дә бу бағ Шәргдәдир, чох мәһсулдар бир дүзәнликдә јерләшир. Мүәллиф бу бағы белә тәсвир едир: чәннәтдә нәзәри охшајан көзәл вә ширин мејвәли ағачлар учалырды. Бағын ортасындан бөјүк чај ахырды. Бу чај ағачлара чан верирди.

Мән бу бағда Аллаһын өзүнүн кәзмәсиндән, Адәмлә Һәвванын мачәрасындан данышмајачағам. Тәкчә ону демәк истәјирәм ки, инсан чәннәти ујдураркән ону мәһз күллү-чичәкли јашыллыглара бүрүнмүш, әтирли, бол мејвәли бағ кими тәсвир етмишдир. Әфсанә өз јериндә. Бу күн дә инсанлар әлдән-ајагдан дүшәндән сонра әсәбләрини сакитләшдирмәк үчүн бағлара, мешәләрә, дәниз вә чај саһилләринә чан атырлар...

Бир гәдәр гејри тәвазөкар сәсләнмәсин, мән фәхр едирәм ки, мәһз ағач әкирәм, бағ салырам, күл-чичәк јетишдирирәм...

Рәис мәни 8-чи километр гәсәбәсинин, Нәриманов вә Ленин рајонларынын јени салынмыш мәһәлләләриндә ишләјән бағбанлар, фәһләләрлә таныш едир. Дүнән дүшән јағышлардан сонра һава хејли сојујуб. Ағач әкилән чөлләрдә, һәјәтләрдә һәрәкәт етмәк дә чәтиндир. Тинкләри басдыранлар орада әлләрини гыздырмаг үчүн бир һовурлуға елә бурадача чатылан тонгалын әтрафына топлашырлар. Шө'бә рәиси Мирзә Һәмидов габагчыл бағбанларын, ағач әкәнләрин ишиндән һәвәслә данышыр. Раја Искәндәрова, Мәһәррәм Әлијев, Шаһсәнәм Султанова, Сәрдар Мәммәдов, Күлназ Гулијева, Хумар Гасымова... пешәләрини үрәкдән севирләр. Онларын арасында јашлылар, пенсијачылар да вардыр. Мирзәдән сорушурам:

— Фәһләләр һарада истираһәт едирләр?

— Ишимизин гајдасы беләдир ки, һәр саһәдә мәишәт, истираһәт евләри тикмәк мүмкүн дејил. Одур ки, сәјјар көшкләрдән истифадә едирик. Бу чүр «мәишәт еви»—көшкләрин ролуну, өмрүнү баша вурмуш автобусларын кузалары ојнајыр. Белә мәишәт евләринин јерләрини тез-тез дәјишә билирик.

Сөһбәтә Чаһанкир мүәллим мүдахилә едир. Конкрет фактлар әтрафында фикир мүбадиләси едирик. Јалныз бундан сонра јәгин едирәм ки, јашыллыг усталарымыз әһалинин сағламлығы кешијиндә дурмагда һеч дә һакимләрдән аз рол ојнамырлар. Әслиндә һакимләр сағламлығымыз итириләндә, тәһлүкә баш верәндә мәсәләјә гарышырлар. Башлыча иш исә хәстәлијин гаршысыны алмагдыр. Һаванын вәзијјәти шәһәрә јашыллыг дону кејиндирәнләрдән чох асылыдыр. Јашыллыг чохдурса, демәли, һаванын тәркиби о гәдәр дә тәһлүкәсиздир.

Көрүнүр, елә буна көрәдир ки, һәр ил јашыллыг наминә милјонларла пул хәрчләнир. Ч. Әкбәров билдирир ки, тәкчә онун башчылыг етдији коллектив илдә 4 милјон манатдан чох јашыллыг вә әсаслы тә'мир ишләри көрүр.

— Чаһанкир мүәллим, көрүрәм ки, шө'бәләрдә гызғын иш кедир, мәкәр сизин мөвсүмүнүздүр? Ахы, мән билән тә'мир әсаслы јашыллашдырма, күл әкини гышын сон ајы, јазын әввәлинә тәсадүф едир.

— Биздә јох. Мәһз инди ишләримизин гызғын чағыдыр. Бир дә ки, тәкчә әкинлә мәшғул олмуруг. Зејтун јығымы, торпағын һазырланмасы, су кәмәрләринин чәкилиши вә с. илә бағлы гајғылар ил боју давам едир.

— Тинкләри һарадан алырсыныз?

— Ағачы күл-бәзәк совхозундан, Хырдаландан, Раманадан, Сабунчудан, Бинәгәдидән, Күрдәмирдән, Шамхордан вә с. јерләрдән алырыг. Һәтта республикадан кәнардан да мүхтәлиф ағачлар, күлләр алыб әкирик. Јери кәлмишкән, зејтун бағларынын салынмасы, инкишафы илә бағлы бир нечә сөз демәк истәјирәм. Баш идарә илдә 160 тон зејтун мәһсулу топлајыр. Бунда бизим дә пајымыз вар. Зејтун һәм дә јашыллыг кими, әтраф мүһитин тәбиәтини дәјишдирмәкдә дә әвәзсиз рол ојнајыр. Зејтундан алынан јағын кејфијјәтиндән дә әтрафлы данышмаға еһтијач јохдур. Бу, халис јағдыр, билдијиниз кими, зејтун јағыны әсасән харичдән алырлар. Әкәр Абшеронда ону кениш јајсаг, нәинки республикамызын, һәтта мүәјјән мә'нада өлкәнин дә еһтијачыны өдәмәк олар.

— Јашыллыг һаваны тәмизләјир, әлавә оксикен мәнбәји кими әвәзсиз рол ојнајыр. Мәһз һансы ағачлар бу ишин өһдәсиндән даһа јахшы кәлир?

— Елдар шамы, сәрв, зејтун. Ән чох бу ағачлар зәһәрли нәфәсләри өзүнә чәкир. Әлбәттә, бүтүн ағачлар бу ишдә рол ојнајыр, јә'ни һаванын тәркибини сафлашдырыр.

— Ағачларын, күлләрин, үмумијјәтлә, биткиләрин инкишафы торпағын нәмишлијиндән, јә'ни судан чох асылыдыр. Бу барәдә нә демәк олар?

— Бәли, ағач дүшдүјү мүһитә дахил олмалыдыр. Бу, бир сыра амилләрдән асылыдыр. Әләлхүсус да судан. Су бизим дә әсас проблемләримиздәндир Ән чох да сују зејтун тәләб едир.

Бә'зән сују насосларла чәкмәјә мәчбур олуруг. Елә јерләр дә вар ки, үмумијјәтлә, орада су јохдур. Мәсәлән, Һачыһәсән јајласы белә јерләрдәндир. Амма бурадан кечән су кәмәрләриндән истифадә етмәк мүмкүндүр. Бир дә ағачын, үмумијјәтлә, биткинин нормал инкишафы торпағын өзүнүн кејфијјәтләри илә бағлыдыр. Әлбәттә, јерин дузлуғу һәр бир ағачын инкишафыны ләнкидир.

— Дејирләр, елә ағачлар вар ки, онлара «сәһранын дәвәси» дејирләр. Јә'ни аз су тәләб едән ағачлар да вар?

— Әлбәттә вар. Идә, јулгум, аморфа, испан наз-назысы... сусузлуг шәраитиндә дә тез бој атырлар.

— Сизи ән чох һансы проблемләр нараһат едир?

— Механизм сарыдан корлуг чәкирик. «Белорус» типли тракторлар, чәркәләрарасы шумлајан, јер газан, јол чәкән механизмләр чатышмыр. Бунлар, нечә дејәрләр, өз проблемләримиздир. Јә'ни өзүмүзүн дахили проблемләримиздир. Тәәссүф ки, биздән асылы олмајан проблемләр дә мөвчуддур. Әкмәк, сувармаг, тә'мир еләмәк, бағ салмаг, тәбиидир ки, ишин мүһүм чәһәтидир. Лакин әкәр еколокија һәм дә ев, мәнзил, нәһајәт, Вәтән анлајышларыны өзүндә чәмләшдирирсә, биз әкдијимизи, битирдијимизи горумалыјыг. Дәфәләрлә шаһиди олмушам: ушаглар тәзәчә бој атан ағачын, күлүн будагларыны, ләчәкләрини гырырлар. Буну көрән јашлылар да лагејд-лагејд онларын јанындан өтүб кечирләр. Мән дејәрдим ки, белә лагејдлик сон дәрәчә тәһлүкәлидир. Бу күн ағачы кәсән, күлү ајаглајан нә вахтса инсана да гәсд едә биләр. Әслиндә елә бунлар да инсана гәсдир. Бирбаша олмаса да, гәсддир.

Чаһанкир мүәллимин дедикләри илә разылашмамаг олмаз. Ајларла, бә'зән илләрлә бөјүдүлән ағачын, колун беләчә тәһлүкәләрә мә'руз галмасынын чох шаһиди олмушуг. Олуруг да. Вәтәнин хатиринә онун һәр дашы, ағачы, бир күлү дә инчимәмәлидир. Вәтәнин хатиринә...

Ј. ИСМАЈЫЛОВ.

Әли Бајрамлы шәһәр мусиги мәктәбинин тар мүәллими Рәһиб Мәммәдов нөвбәти мәшғәлә заманы.
Фото М. Гурбановундур.

АШКАРЛЫГ ајнасында

2. Ана һарајы

АЗӘРБАЈЧАН ИНШААТ МҮҺӘНДИСЛӘРИ ИНСТИТУТУНДА БУ СӘСИ ЕШИТМИРЛӘР

«Һөрмәтли редаксија!

Үч ајдыр гоһум-әграбадан вә кәнд чамаатындан кизләтдијим бир сирри чох көтүр-гојдан сонра сизә данышмаг гәрарына кәлдим. Она көрә јох ки, дәрһал сиз мәни вә аиләмизи изтирабдан гуртарачагсыныз. Бәлкә дә кечмиш вахт олсајды һеч нәји ачыб-ағартмаздым. Онсуз да адамын һарајына јетән аз иди. Лакин инди редаксијаја, танымадығым јад адамлара үз тутуб имдад диләмәјимә сәбәб башгадыр: дејирәм бәлкә башымыза кәлән һадисә киминсә гәлбини јумшалтды, бу мәсәлә илә бир нәфәр марагланан тапылды... Мәни гынамајын, суда боғулан саман чөпүндән јапышар.

Мән савадсыз бир колхозчу гадынам, доггуз ушаг анасыјам. Онлары чох чәтинликлә, өзкә ушағынын палтарыны кејиндирмәклә, бир сөзлә, мадди еһтијач ичиндә бөјүтмүшәм. Инди һәрәси тәсәррүфатын бир саһәсиндә чалышыр. Јалныз алтынчы ушағым Мајыл биринчи синифдә охујандан ријазијјата бөјүк мараг көстәрирди. Кәндимиздә сәккизинчи синфи битирди. Мүәллимләр бу ушағын билијинә, фитри исте'дадына һејран галмышдылар. Сәккизинчи синифдә охудуғу һалда 9—10-чу синифләрин ријазијјат мәсәләләрини һәлл еләјә билирди. Елә буна көрә дә мүәллимләринин вә гоһум-әграбанын мәсләһәти илә ону Бакыдакы 1 нөмрәли физика-ријазијјат тәмајүллү интернат мәктәбә көндәрдик. Мајыл һәмин мәктәби дә «ә'ла» гијмәтләрлә битирди. Өз күчүнә имтаһан вериб Азәрбајчан Иншаат Мүһәндисләри Институтунун һидромелиорасија факүлтәсинә гәбул олунду.

Севинчимизин һәдди-һүдуду олмады. Институтлар һаггында дејилән бөһтанлар, шајиәләр јалан имиш...

Сән демә һәнкамәләр һәлә габагдајмыш. Оғлумун талеји тәләбә кими аудиторијаја гәдәм басдығы илк күндән кәтирмәди. Јатагханада она јер вермәдиләр. Кирајә ев тутмаға исә күчүмүз чатмады. Мајыл бир ил бә'зән груп јолдашларынын јанында, бә'зән дә вағзалда кечәләди. Чәтинликләрә бахмајараг, руһдан дүшмәди. Бир гарын ач, бир гарын тох, бир дәст палтарла биринчи курсу ахырадәк охуду. Һәмишә дә физика-ријазијјат имтаһанларындан јүксәк гијмәт алды. Тарих фәнниндән исә биринчи курсун ахырында кәсилди. Ики дәфә һазырлашыб имтаһана кетсә дә, мүәллим гијмәт јазмады. Билдирибләр ки, сән институтдан харич олунмалысан. Буну ешидән груп јолдашлары деканлыға кедиб өз наразылыгларыны билдирир, Мајылын јахшы ријазијјатчы олдуғуну сөјләјирләр. Деканлыг буна мәһәл гојмур. Оғлум 25 күн институтун габағында бојун бүкүр, јенә орда-бурда кечәләјир. Һеч кәсин она рәһми кәлмир. Нә исә... Утандығындан кәндә гајытмырды. Күч-бәла илә кедиб евә кәтирдим. Лакин күндән-күнә шам тәки әријир, һәр күн она күч-бәла илә јемәк једирдирик.

Һөрмәтли редаксија! Һансы јола әл атым, дәрдими кимә дејим ки, көзүм баха-баха оғлум әлимдән кетмәсин?

Күнаһкар кимдир? Анамы, өвладмы, јохса она дәрс дејән мүәллимләрми?

Хаһиш едирәм, мәним мәктубума лагејд јанашмајын, дәрдимин јүнкүлләшмәсинә көмәк един.

Гаракөз ГАСЫМОВА,
Јевлах рајонундакы Һачымаһмудлу кәндинин сакини».

Ана гәлбинин нараһатлығыны ифадә еләјән бу мәктуб һаггында институтун ректору Бүнјад Сәрдарова данышанда сојугганлыгла деди:

—Ну что, билсәјди гијмәт аларды. Биз 660 нөмрәли әмрә (**кечмиш ССРИ Али вә Орта Ихтисас Тәһсили Назирлијинин 22.09.86-чы ил тарихли әмри нәзәрдә тутулур—ред.**) әсасән ону (**Мајыл Гасымову—ред.**) институтдан харич еләмишик. Бунун үстүндә бизә һеч ким бир сөз дејә билмәз. Москвадан комиссија кәлмишди, һәр шејдән әввәл, һәмин әмрин нечә јеринә јетирилмәси илә марагландылар. Бир дәфә дә олсун гануну позмамышыг.

Биз кимлијиндән асылы олмајараг, гајда-ганунлара табе олмајана күзәштин әлејһинәјик. Әкәр М. Гасымов да ипә-сапа јатмајан, дејиләнләри ешитмәјән вә үмумијјәтлә, јери сәһв дүшмүш тәләбәләрдән олсајды, ректора, һидромелиорасија факүлтәсинин деканы Мүтәллим Әлијевә, Сов.ИКП тарихи мүәллими Ариф Мәммәдзадәјә вә Сов.ИКП тарихи кафедрасынын мүдир әвәзи Алы Алыјевә һагг газандырардыг. Амма мәсәлә бурасындадыр ки...

М. Гасымов АИМИ-ин лајигли тәләбәләриндән иди. Өз күчүнә илк ики гәбул имтаһанындан (ријазијјатдан «ә'ла», физикадан «јахшы») доггуз бал топлајараг тәләбә адына лајиг көрүлмүшдү (О вахт илк ики имтаһандан 9 бал топлајанлар института гәбул олунурдулар). Груп јолдашлары хәтрини чох истәјирләр. Деканын өзү дә ондан разылыг едир. Тәәссүф ки, 660 нөмрәли әмрин «күчү» (тәкчә әмринми?) һамынын севкисини газанмыш көмәксиз бир кәнчин арзуларыны чиликләјиб—Сов.ИКП тарихи фәнниндән јаз имтаһан сессијасындакы академик борчуну вахтында ләғв едә билмәдијинә көрә М. Гасымов институтдан харич олунуб. Чүнки мөвчуд гајдаларда тәләб беләдир. Һаггында данышдығымыз әмрин дөрдүнчү бәндиндә охујуруг:

«Тәләбәләрин шәрти олараг курсдан-курса кечирилмәси гајдаси ләғв едилир. Әкәр тәләбәнин јаз имтаһан сессијасында икидән чох гејри-кафи гијмәти јохдурса, онда мүхтәлиф вахтларда, амма јени дәрс илинин башландығы күндән кеч олмајараг һәмин академик борчун ләғвинә ичазә верилир».

Демәли, көстәрилән вахтда үзүрлү сәбәбләр олмадан тәләбә академик борчуну ләғв еләмирсә, институтдан харич олунмалыдыр.

Бәс, нәјә көрә М. Гасымовун Сов.ИКП тарихиндән академик борчу галмышдыр вә ону вахтында ләғв едә билмәмишдир?

А. Мәммәдзадә:—Мајыла һәлә биринчи семестрдә күзәштлә гијмәт јазмышдым. Өзүнә дә хәбәрдарлыг етмишдим ки, әкәр охумасан, нөвбәти семестрдә сәнә гијмәт јазмајачағам.

А. Алыјев:—Мајыл ахырынчы көндәришлә (**јә'ни икинчи көндәриш—ред.**) имтаһан верәндә мән өзүм дә иштирак еләмишәм. Сualларын һеч бирини билмәди. Мәндә белә бир шүбһә јараныб ки, Мајылын ријазијјатдан алдығы «ә'ла» да сахтадыр. Јәгин ону кимсә имтаһанкөтүрән мүәллимә тапшырыб.

Һәм фәнн мүәллими, һәм дә Сов.ИКП тарихи кафедрасынын мүдир әвәзи, јумшаг шәкилдә десәк, сәмими данышмырлар. Она көрә белә дијирик ки, М. Гасымовун Сов.ИКП тарихиндән програм материалларыны өјрәнмәси үчүн фәнн мүәллими А. Мәммәдзадә конкрет бир иш көрмәмишдир. Јалныз дәрсини демәклә өз ишини битмиш һесаб етмишдир. Бу да нәтичәси. Мүдир әвәзи А. Алыјев исә јалан данышыр. Чүнки М. Гасымовун нечә имтаһан вермәсиндән хәбәрсиздир, ону танымыр. Ријазијјатдан Мајылын билијинә верилән «ә'ла»ја көрә шүбһәләнмәсинә дә әсас јохдур: груп јолдашлары, фәнн мүәллими Рәһим Һачыјев М. Гасымовун ријазијјаты јахшы билдијини сөјләјирләр. Бурада башга бир мәнтигә дә диггәт јетирәк: әкәр Алы мүәллимин дедији кими, Мајыла ријазијјатдан «ә'ла» јаздыран варса, бәс онда она тарихдән бир «кафи» јаздыра билмәздими? Әлбәттә, бу, мүмкүн олан иш иди. Бәс, белә бәдкуманлыға сәбәб нәдир? Бәлкә дә Алы мүәллим академик борчу галмыш тәләбәләрлә фәрди иш апарылмадығыны бу чүр бәһанәләрлә пәрдәләмәк истәјир?

Әлбәттә, фәнн мүәллими дә, мүдир әвәзи дә дејә биләрләр: нијә башгалары тарихи өјрәнир, Мајыл јох? Јахуд тәләбәләрин һамысынын характерини өјрәнмәјә борчлу дејилик ки?..

Бизчә, һәр ики һалда икисини дә (мүәллими дә, мүдир әвәзини дә) гынајарлар. Әввәла, она көрә ки, мүәллим өз тәләбәсини танымаға борчлудур. Икинчиси, һәлә биринчи семестрдән Мајылын тарихи зәиф билдијиндән фәнн мүәллими акаһ иди (Тәләбәјә һәдә-горху кәлмәкдәнсә, ону өјрәнмәк вә өјрәтмәк лазымдыр). Әкәр Мајыл өјрәнилсәјди һеч олмаса, 1 нөмрәли физика-ријазијјат тәмајүллү интернат мәктәбин комсомол комитәси тәрәфиндән она верилмиш хасијјәтнамәдәки: **«М. Гасымов бүтүн күчүнү һуманитар фәнләри өјрәнмәјә сәрф едир»** чүмләси диггәти чәлб едәрди. Чүнки хасијјәтнамәдәки бу сөзләр Мајылын һуманитар фәнләрә мејлинә јох, онлары зәиф билдијинә ишарә олунмушдур.

Башга бир мәсәлә. Өтән дәрс илиндә јаз имтаһан сессијасы Бакынын али мәктәб тәләбәләри, о чүмләдән М. Гасымов үчүн ағыр кечмишдир. Мә'лум сәбәбләрә көрә тәләбәләр сессија имтаһанларына әввәлки семестрлә мүгајисәдә јахшы һазырлаша билмәмишдиләр. Зачот вә имтаһанларын верилмә мүддәти гысалдылмышды. Һәтта бир күндә М. Гасымов ики имтаһан вермишдир (Белә дар мәгамларда көмәксиз тәләбәнин һансы чәтинликләрлә үзләшдијини тәсәввүр етмәк мүмкүндүр). Галды ки, һидромелиорасија факүлтәсинин деканлығынын вә ичтимаи тәшкилатларынын М. Гасымова гаршы мөвгеләринә, бу барәдә данышмаг бизә ағыр кәлир. Редаксија ишә гарышанадәк факүлтәнин деканы М. Гасымовун институтда охудуғу вахт һарада, нечә вә кимләрлә јашадығыны билмирди (Институтдан харич олунандан сонра да Мајылын талеји деканлыға мә'лум дејил). Һалбуки јатагханада јер алмаг үчүн Мајыл дәфәләрлә шәхсән декана вә факүлтәнин ичтимаи тәшкилатларына мүрачиәт етмишди. Лакин јатагханада јер тапылмамышдыр. Күја «бүтүн јерләр әскәрликдән гајыданларын, јухары курсларда охујанларын вә аилә вәзијјәти хүсусилә чәтин оланларын һесабына тутулмушдур». Мајыла исә декан мәсләһәт билмишдир ки, кедиб кирајәдә галсын. Тәләбә имкансызлығыны сөјләсә дә декан онун үстүнә ачығланыб: **«Мән сәнә зәнк вуруб демәмишдим ки, кәл бура гәбул ол, сәнә јер верәчәјәм».**

Бу, өтән ил октјабрын орталарынадәк олан сәркүзәштләрдир. Һәмин вахтадәк М. Гасымов М. Әзизбәјов адына Аз.НКИ-нин тәләбә јатагханасында бир танышынын јанында кечәләјирди. Өзүнүн дедијинә көрә өзләриндән јер алмаг үмидини итирәндән сонра исә доғма институтун 1 нөмрәли јатагханасынын коменданты илә «дил тапды». Ајда 15 манат кирајә һаггы верди, әвәзиндә кечәләмәк үчүн комендант она тә'мир олунмамыш бир отаг «бағышлады» (Әлбәттә, отағын башга шәрикләри дә вар иди). Анчаг мәишәт чәтинликләри, факүлтә рәһбәрлијинин вә ичтимаи тәшкилатларын лагејдлији тә'сирсиз галмады. Гыш имтаһан сессијасыны о гәдәр дә уғурла баша вурмајан Мајыл тәгаүддән «мәһрум олунду». Әлбәттә, һәр шејдән әввәл, үзләшдији чәтинликләр учбатындан.

Икинчи семестрин нәтичәси (**Мајылын институтдан харич олунмасыны дејирик—ред.**) барәдә јухарыда сөјләмишик. Бирчә ону дејәк ки, икинчи семестрдә «бүтүн јерләрин тутулдуғу јатагханада» Мајыла да јер тапылды (Бундан деканлығын вә ичтимаи тәшкилатларын хәбәри олмады. Һеч инди дә јохдур). Бу хошбәхтлик јалныз Мајылын вәзијјәтинә үрәји ачыјан факүлтә тәләбәләриндән биринин јатагханадакы јерини она бағышламасынын һесабына газанылмышды. Јахшы мүтәхәссис олмаг истәји илә јашајыб-охујан М. Гасымов јенә дә чәтинликләрин һеч биринә бојун әјмәди. Јенә дә ихтисас фәнләриндән јүксәк гијмәтләр алды, Сов.ИКП тарихиндән имтаһанда исә...

Бәлкә елә доғрудан Азәрбајчан Иншаат Мүһәндисләри Институтунда ихтисас фәнләри бир јана галсын, дикәр фәнләри дә зәиф охујана јер јохдур?

Биз бу суала чаваб вермәјәчәјик, лакин М. Гасымовун груп јолдашларынын сөзләриндән мисал кәтирмәклә кифајәтләнәчәјик:

«Групларда физиканы вә ријазијјаты һамыдан јахшы билән Мајыл иди, лакин институтдан говулан да о олду. Бу һадисәдән сонра белә гәнаәтә кәлдик ки, адамы олмајыб институтда охумаг лотерејә удушу кими бир шејдир». «Мајыл Сов.ИКП тарихини инди групумузда охујанлардан һеч дә аз билмирди». «Мајыл бизим фәхримиз иди». «Мајыл групумузда Сов.ИКП тарихини бу фәндән кәсири олан тәләбәләрдән јахшы билирди». «Мајылын билдијинин һеч 10 фаизини билмәјәнләр јенә дә тәләбәләрин сырасындадыр. Мајыла гаршы олан мөвге әдаләтсизликдир». «Мајылын институтдан чыхарылмасы адама тәәччүблү көрүнүр...». «Институтумузун өзәји физикадыр, ријазијјатдыр. Биздә бу фәнләри билән охумалыдыр, тарихчи јох...

Деканымыздан наразы дејилик. Амма баша дүшә билмирәм ки, Мајыл кими тәләбәнин говулмасына нечә разы олду?». «Тарих фәннини билмәдијинә көрә кәләчәјин исте'дадлы мүһәндисини институтдан говмаг чинајәтдир». «Әкәр мәсәләјә објектив јанашылсајды, Мајыл институтдан говулмазды, чүнки института онун кими тәләбәләр лазымдыр...». Вә саир вә илахир.

Гајдаја көрә академик борчуну ләғв етмәк үчүн тәләбәјә чәми ики дәфә көндәриш верилир (**М. Гасымова икиси дә верилмишдир—ред.**) Үчүнчү көндәриши исә чох мүстәсна һалларда вә ән лајигли тәләбә ала биләр. Биз Мајылын өзү, груп јолдашлары, фәнн мүәллими вә һидромелиорасија факүлтәсинин деканы илә сөһбәтдән сонра бу гәнаәтә кәлмишик: белә бир тәләбәнин говулмасы—өзү дә даһа чох институтун өз күнаһы үзүндән — институт үчүн иткидир.

М. Гасымов артыг өз талеји илә барышыб; јенидән көндәриш алыб Сов.ИКП тарихиндән тәкрар имтаһана бурахылачағына инанмыр. Мајылын онсуз да ачы олан талеји илә барышмасына бәлкә биз дә дөзәрдик. Әкәр АИМИ-дә зәиф охујан тәләбәләрә гаршы күзәштә кедилдијини билмәсәјдик вә онун груп јолдашларынын јаздыглары јухарыдакы сәтирләри охумасајдыг бу барәдә данышмаздыг да...

Чохушаглы ананын суалыны исә Азәрбајчан ССР Халг Тәһсили Назирлијинә дә хатырладырыг: «күнаһкар кимдир? Анамы, өвладмы, јохса она дәрс дејән мүәллимләрми?».

Худајәт ҺӘСӘНЛИ.

ЈЕНИДӘНГУРМА ЈОЛЛАРЫНДА

Дашкәсәнин даш талеји

ДУМАН, КӘЛ КЕТ БУ ДАҒЛАРДАН...

ДУМАН бу дағлара кәлир, амма кетмир. Бу дәрәнин гојнундан сүзүлүб о дәрәнин гојнуна јатыр. Думан јолу сеһрләјир адамлары, дөнүр нағыл јолуна. Думан долу дәрәләр санки мави дәниздир. Амма бу «дәниз»ә баш вурмаг да һәр оғулун иши дејил. Дашкәсән исә һамы бу «думан-дәниз»лә илбоју гол-бојундур. Зирвәләр оглу гартал сајағы нахышлы гајаларын «булудлара дөјүшән шиш учунда» гәрар тутмуш бу шәһәр вә думан-кәнјәни күндә нечә дәфә кәһ «кејинир», кәһ «сојунур». «Сојунанда» түл өртүк кими «бәнд едир». Вә думан—кејмә «топугуна» еләндә улу Гошгарын әбәди гар сәлтәнәтини иккичә аддымлығында көрүрсән.

Бир дә Дашкәсәнин проблемләрини, гајғыларыны да илләр боју кәрмәзлик, лагејдлик думанына бүрүјүбләр. О думан һара, бу думан һара! Проблемләри, гајғылары өрт-басдыр едән думана бир ан да дөзмәк олмаз. Амма бу думан да илләр боју дөзүлүбдүр. Вә бу дөзүмдән тәкчә бир дағ рајону дејил, бүтүн республика нә гәдәр зәрәр чәкиб. Дашкәсәни белә бир тә'рифләмишик, нәғмәләрдә тәрәннүм етмишик. Вә беләчә онун проблемләринә, Дашкәсән адлы ағрыларымыза әслиндә лајла чалмышыг.

Бир ил әввәл бу шәһәрин ахырынчы бешмәртәбәсини сылдырым гајанын лап кәнарында учалдыблар. Үч јаны дәрин дәрәдир. Бахырсан көз гаралыр вә бу дәрәләр ејванлардан бојланан ушагларын дүшән ојунчагларыны һавадача «тутуб һесабдан силир». Хүсусән дә гајалар думан-кәнјәни «кејәндә».

1930-чу илдә Дәстәфур рајону јарадыланда бурада әһалинин сајы мин нәфәрдән бир аз артыг иди. 1943-чү илдә гәсәбәјә чевриләндә әһали 3 минә, 1948-чи илдә шәһәр адландырыланда 4 минә јахын олуб. 1956-чы илдә она индики адыны верибләр. Дүнја билир ки, бу хәзинә үстүндә гәрар тутуб. Өзү дә ганадларыны кениш ачдығы, јени, сүр'әтли инкишаф мәрһәләсинә гәдәм гојдуғу бир вахтда. Ја кәрәк бешмәртәбәли евләри сөкүб јериндә 50 мәртәбәли суперкөјдәләнләр учалдалар. О да ки, дағлар гојнунда кәрәјә кәлмәз. Дүнәнкиләрин чоху бу күнү көрә билмәјибләр, бу күнкүләрин сабаһы көрмәмәјә нагты јохдур.

Беләликлә дә башламышыг дүнәнимизин ағрыларыны топа тутмаға. Рајон партија комитәсинин биринчи катиби Ислам Садыгов, рајон ичраијјә комитәсинин сәдри Сијавуш Әләскәров вә рајон комсомол комитәсинин биринчи катиби Мәһди Мәммәдовла сөһбәтдән белә нәтичәјә кәлдик ки, јахын кечмишин ағрыларыны сағалтмағын ән дүзкүн јолу елә һәмин ағрылардан, дәрдләрдән ибрәт дәрси көтүрмәк, сабаһа ағыллы көзлә бахмаг, индән белә атылачаг һәр аддымы дәнә-дәнә өлчүб-бичмәкдир ки, јени аддымлар да јени дәрдләрә, јени ағрылара кәтириб чыхармасын.

Бу күн Дашкәсән шәһәриндә 12 мин нәфәрдән чох әһали јашајыр. Онун даһа мин нәфәри өз гојнунда јерләшдирә биләчәјини көзләмәк олар. Амма шәһәри кенишләндирмәјин индики сәвијјәсини дә рајонун рәһбәрләри сон һәдд һесаб едирләр. «Көһнә һесаб» аддымбашы өзүнү көстәрир. Шәһәрә ичмәли су кәмәри чәкилиб, хәстәхана вә клуб бинадары инша едилиб—үч мин нәфәрин тәләбинә әдәјәчәк гәдәр. Канализасија хәтти дә чәкилиб, јенә о вахт, о «һесаб»ла. Бу күн тәзә ичтимаи вә јашајыш биналарынын иншасы јахын гәсәбәләрдә планлашдырылыр. (Тәзә шәһәрин бүнөврәси гојулана гәдәр). Тәрс кими, шәһәрә нисбәтән јахын кәнд вә гәсәбәләрин дә әразиси кенишләнмәк имканы мәһдуддур. «Көһнә һесаб» сон илләрдә дә өзүнү көстәриб. Һеч олмаса ахырынчы бешмәртәбәләрин биринчи мәртәбәсиндә тичарәт, нашә, мәишәт вә дикәр хидмәт отаглары ајрылмасы унудулуб. Шәһәрлә јанашы, рајонун гәсәбә вә кәндләриндә дә хидмәт биналары кенинә вә дарысгалдыр, мүасир тәләбә гәтијјән чаваб вермир. Мәсәлән, рајон истеплак чәмијјәтинин идарәси рајон мәркәзиндән 7 километр аралыда јерләшир. Енсиз вә долама дағ јоллары бу мәсафәни бир аз да узаглашдырыр.

Рајонун өзүнүн ајрыча тикинти тәшкилаты јохдур. Кировабаддакы тикинти трестләриндән биринин бурада сәјјар механикләшдирилмиш дәстәси, бир дә јерли тәсәррүфат һесаблы тикинти идарәси фәалијјәт көстәрир ки, онларын да мадди базасы олдугча зәифдир. Дашкәсәндә илдә азы 6 милјон манатлыг тикинти-абадлыг ишләри көрүлмәлидир. Ики кичик тикинти коллективи бу ишин јарысыны да ичра етмәк имканына малик дејил.

Әлбәттә, бүтүн бунлара бахмајараг, рајонда тикинти-абадлыг саһәсиндә бир сыра чидди тәдбирләр көрүлмәкдәдир. Мәсәлән, шәһәрә кеч дә олса нәһајәт, 1986-чы илдә газ кәмәри чәкилиб. Кәндләрә дә чәкиләчәк. Инди она һазырлыг көрүлүр. Әмирвар кәндиндән, (20 километр узагдан) рајон мәркәзинә тәзә су кәмәри дә чәкилмәкдәдир. Шәһәрдә елә бу ил 60 аилә тәзә евә көчүб. 90 јерлик ушаг бағчасы истифадәјә верилиб. Јахын гәсәбәләрдә дә бә'зи тикинти-абадлыг ишләри көрүлмәкдәдир. Бир сыра кәндләрдә адамлара һәјәтјаны торпаг саһәси пајланмыш, тәзә ев инша етдирәнләрә 400 мин манат мәблəғиндә ссуда верилмишдир. Бунлар јахшыдыр, лакин аздыр.

ХАЧБУЛАГ—ОД БУЛАГ, ОҒУЗ БУЛАГ

ЧОХДАНДЫР КИ, Дашкәсәндә тәзә рајон мәркәзинин, индики шәһәрин давамы кими — Тәзә Дашкәсәнин салыначағындан сөһбәт кедир. Ону јахын вахтда лајиһәләшдирмәк вә илк бинасынын өзүлүнү гојмаг һаггында данышырлар. Јерини, үнваныны да дејирләр: Дар дәрәдә, мәрмәр јатағынын гоншулуғунда. Мән нә архитекторам, нә дә шәһәрсалма саһәсиндә елә кениш мә'луматым вар. Бунунла белә, Дар дәрәнин кәләчәк шәһәр јери кими перспективсизлијини көрмәк чәтин дејил. Белә ки, орада салыначаг мәркәз дә дәрә боју узунсов бир шәһәрә чевриләрди. Вә гајаларын чәнбәриндә енсизликдән о да безәрди. Кәләчәк рајон мәркәзи үчүн Хачбулаг јајлағы мәнчә, ән сәфалы јер оларды. Ахы, Хачбулаг јајлағы дүнјанын ән надир «дағ дүзәнлијидир». Рајон комсомол комитәсинин биринчи катиби Мәһди Мәммәдов бунунла әлагәдар јахшы бир мисал чәкди:

—Мән бир китабда охумушам ки, дүнјанын ики мәркәзи вар, бири Исвечрәдә бир курорт јеридир, икинчиси бизим Хачбулаг јајлағыдыр. Бунлара она көрә дүнјанын мәркәзи дејирләр ки, һәр икисинә күнәш шүалары перпендикулјар дүшүр. Хачбулаг јајлағында һава болдур. Индики Дашкәсән шәһәриндән вә ады чәкилән Дар дәрәдән дә гат-гат болдур. Думанлы күнләри дә индики рајон мәркәзи илә мүгајисәдә хејли аз олур. Хачбулагда тәбии, һәм дә мисли-бәрабәри олмајан булаглар, гајнамалар чохдан шөһрәт тапыб. Јә'ни бура һараданса су кәмәри чәкмәјә дә еһтијач галмајачаг. Даһи Низами Кәнчәви дә һәр јај бу јерләрдә јајлагланар, динчәләрмиш. Инди халгын јаддашында «Низами булағы» јашајыр. Она Һәмдүнјан булағы да дејирләр. Башга булаглар да вар. Хан булағы, Пәри булағы, Дәдә булаг, Хызыр булағы, Ширин булаг, Зијад булағы, Короғлу булағы, Гошгар булағы, Хач булаг вә с.

Бир булаг да вар: «Прокурор булағы». Јерли сакинләр дејирләр ки, ону 30—40 ил әввәл Дашкәсәндә прокурор ишләјән бир шәхс чәкдириб. Көрүндүјү кими, һәмин шәхсин ады унудулса да, әмәли унудулмајыб. Јахшы, хејирхаһ әмәли халг һеч вахт унутмур.

Хач булаг гәдимләрдә јердән гоша фәввәрә тәк чағлајыб вурма ишарәси кими бир-бирини кәсирмиш. Халг она елә бу мө'чүзәли көрүмү илә дә Хач булаг—Од булаг—Оғуз булаг ады вериб. Вә Хач булағын бир ады да Хош булагдыр. Арашдырмамыз көстәрир ки, «Хач» вә «Хош» әслиндә һәм шәкил, һәм дә мәзмунча ејни сөздүр. Әввәлләр шәрһ етдијимиз кими, улу оғузларын инамынча Хач—Од нишаныдыр, һәрәкәт едән, јарадан оддур. Бүтөв оддур. Күнәшин өзүдүр. «Хошбәхт» дејәндә «хачбәхт», јә'ни од бәхтли, күнәш бәхтли—демиш олуруг. Вә «Хач» өз шәкли вә мәзмуну илә мәһз Азәрбајчан дилиндә—түрк дилиндә дүнјаја кәлмиш, сонралар башга халгларын да дилиндә илкин мә'надан фәргли мәзмунларда ишләнмәјә башламышдыр. Маһныда дејилир: «Гыјғачы бахмағын алды мәним чанымы». Гыјғачы бахмаг—гыјылмыш хач кими» бахмагдыр. Вагифин мәшһур «Кәләғајы әлван, гәсәбә гыјғач, алтындан чунасы һајыф ки, јохдур», Ашыг Әләскәрин «кәләғајын әлван гыјғачы, үстүндән баса телләрин» мисраларында да сөһбәт ипәк өртүјүн көзәлин бојнунда хач шәклиндә гыјылмасындан кедир. Хачын—бүтөв одун, Күнәшин һәр шүасы бир од хәтти, јә'ни хач хәттидир. Одур ки, әски оғуз—түрк—азәрбајчанлы ајрыча бир ағачы да од хәттинә—хач хәттинә бәнзәтмиш вә она ағач, јә'ни «ағ хач» демишдир. Бурадакы «ағ» рәнк анламындан әввәл «од олан» мәзмуну кәсб едир. Нечә ки, улу од — Күнәш һәм дә «Ағ»дыр, јә'ни бүтүн рәнкләрин топлусудур. Рәнкләр исә мәһз одун әламәтләрини әкс етдирир. Јә'ни рәнкләрин мөвчудлуғу одун мөвчудлуғудур. Һәм дә фәрги јохдур, бу од Күнәшдир, јахуд биздән милјард ишыг или гәдәр узаг улдуз—маһијјәти ејнидир. Һамысы рәнкләр топлусудур, јә'ни һәм дә «ағ»дыр. Елә дашкәсәнлиләрин дилиндәки «Архач» да «Күнәшли јамач» мәзмунундадыр. Азәрбајчан дилиндә «хач» компонентли сөзләр, адлар сајсыз гәдәрдир. Бири дә улу Гошгарын гоншулуғунда, онун милјон иллләрдән бәри әримәјән әбәди гар мајасындан гидаланан, дедијимиз Хачбулагдыр ки, бурадакы гәсәбәнин дә, халгымызын улу јајлағынын да доғма адына чеврилиб.

Елә бу јајлагда—Хачбулагда **ГОШГАР** адлы тәзә рајон мәркәзи—тәзә шәһәр салмаг олмазмы? Нијә дә олмасын!

ЈОЛУНУ КӨЗЛӘЈИРИК, ГОШГАР ШӘҺӘРИ—ТӘЗӘ ДАШКӘСӘН

СӘН ДАШКӘСӘНЛИ кәнчләрин, һәм дә бүтүн республикамызын әли илә јарадылачагсан. Јени, XXI әсрин астанасында, елә бу јердә—улу Гошгар дағы илә үз-үзә, Хачбулаг јајлағында, Низами јајлағында! Мән бу сөзләри бир дә она көрә үрәклә јаздым ки, Дашкәсән рајон партија вә комсомол комитәләринин, рајонун дикәр идарә вә мүәссисәләринин мәс'ул ишчиләри, көрүшүб сөһбәт етдијим сырави дашкәсәнлиләр дә һәмин фикирлә разылашырдылар. Рајон партија комитәсинин биринчи катиби Ислам Садыгов бунунла әлагәдар деди:

—Рајонумузун тәзә мәркәзи Хачбулаг јајлағында салынарса, биз һәм дә республикамызын тәзә курорт-мүаличә мәркәзини јаратмыш оларыг. Елә бу мә'нада мән дә Дар дәрә илә, јә'ни онун тәзә рајон мәркәзинә чеврилмәси мәсәләси илә бағлы ирадларыныза шәрик олурам. Хачбулагда јарадылачаг шәһәр бизим икинчи Шушамыз олар. Јенә дә биз дејән кими, тәзә рајон мәркәзинин мә'дәнләрдән бир гәдәр аралы олмасы да сәрфәлидир. Биз гыш ајларында Гошгарын әтәјиндә хизәк идманы тәшкил едәрик. Јајда исә алпинистләр сынајарлар өз күчләрини. Истираһәтчиләрин кәзмәләри үчүн Гошгарын әтәјиндән зирвәсинәдәк асма јол да чәкмәк олар. Шүбһәсиз, тәзә рајон мәркәзиндә бизи башга, һәм дә даһа бөјүк гајғылар көзләјәчәк. Инди нөвбә лајиһәчиләриндир. Онлары тәләсдирмәк лазымдыр.

—Ислам мүәллим, шүбһәсиз, бу улу дағлар гојнунда салыначаг кәләчәк шәһәрин јери вә ады республиканын мүвафиг органларында рәсми сурәтдә гејд олунандан сонра һәјата вәсигә алачаг.

—Дашкәсәндә о күнү сәбирсизликлә көзләјирләр.

—Тәәссүф ки, сон илләрдә дағ рајонларымызын еһтијачлары илә бағлы сөз-сөһбәтләр чохалса да, конкрет әмәли тәдбирләр көрүлдүјү нәзәрә чарпмыр.

—Һаглысыныз, дағ рајонларына гајғыдан һамы данышыб. Дурғунлуг илләриндә конкрет тәдбирләр әвәзинә, һәр күн бир гәрар чыхарыр, сонра да унудурдулар. Бир дә сөз демәјә нә вар ки? Кәрәк иш көрүлсүн.

—Мәним јадымдадыр. Азәрбајчан КП МК вә Республика һөкумәтинин дағ рајонларына гајғыны јахшылашдырмаг һаггында ики ил әввәлки гәрарында Дашкәсән рајонунда да һәјата кечирилмәси вачиб олан бир сыра тәдбирләрдән данышылмыш, амма онларын мүддәти үчүн 2000-чи ил нәзәрдә тутулмушдур. Мәнчә, тәзә рајон мәркәзи үчүн 2000-чи или көзләмәк кеч оларды.

—Доғру дејирсиниз, биз бу мәсәләнин һәллини сүр'әтләндирмәлијик.

Рајон прокурору Нәби Гулијев дә сөһбәтимизә гошулду:

—Мән ону дејә биләрәм ки, тәзә шәһәрин, һәм дә Гошгар адлы курорт шәһәринин салыначағы һаггында хәбәрин өзү дә рајонда јени әмәк, руһ јүксәклијинә, чаванларын севинчинә сәбәб олачаг. Бу һәгигәтән јенидәнгурманын бәһрәси олачаг. Көр рајонда нә гәдәр тәзә иш саһәси ачылачаг. Елә биз һүгуг ишчиләрини дә јени гајғылар, тәдбирләр дүшүндүрәчәк. Рајонда наразылыглар да хејли азалмыш олачаг.

—Сиз даһа чох нәји нәзәрдә тутурсунуз?

—Бизим халгын гәдим бир мисалы вар: «Дава—ачлыгдан, төвбә—тохлугдан». Бу мисалда сөһбәт һеч дә чөрәк ачлығындан кетмир. Инди һеч кәс ач галмыр. Амма көрүрсән ки, евдә, идарәдә, јолда, гоншулугда нә исә чатмыр, кимсә башгасынын һаггыны тапдалајыр, јахшылыға јаманлыгла чаваб верирләр. Бир нөв аз чалышыб, ја да һеч чалышмајыб јемәк, һәм дә чох јемәк истәјир. Күчү, бачарығы, исте'дады илә јох, худбин нијјәти, нәфси илә һесаб чәкир. Беләдә «дава—ачлыгдан» олур. Јә'ни бурада сөһбәт һаггын, әдаләтин низам-тәрәзинин ачлығындан кедир. Белә «ачлыглар»—наразылыглар чохалдыгча, бөјүдүкчә ахырда кәтириб чинајәтә чыхарыр. Амма елә ки, һәр кәс «мәчлисдә өз јерини билир», евдә феодаллыға әл атмыр, идарәдә рәгәмләри шиширдиб, сонра да халгын һалал малыны һарамчасына мәнимсәмир, гоншулар арасында деди-году јохдурса, «гоншу бағры чатладан» кејимләрдән сөһбәт кетмирсә, јә'ни гоншунун, гоһумун, лап елә јадын «бағрыны чатлатмаг» мәгсәди јохдурса, фәһләнин, кәндлинин, зијалынын газанчы бә'зән чәкдији зәһмәт мүгабилиндә аз олмурса, бүтүн бунлара да «төвбә-тохлугдандыр» дејирик. Јә'ни сөһбәт јенә дә һаггын «тохлуғундан», һамынын ганунларымыза дүзкүн әмәл етмәсиндән кедир.

—Нәби мүәллим, амма ешитдијимә көрә, дурғунлуг илләриндә Дашкәсәндә тәкчә сырави адамлар дејил, һүгуг ишчиләри дә чидди чәтинликләрлә үзләшибләр.

—Ешитдикләринииздә һәгигәт вар. Бунунла әлагәдар бир даһа е'тираф етмәк лазымдыр ки, Сов.ИКП МК-нын 1985-чи ил апрел пленумунун чох бөјүк тарихи ролундан данышмадан дурғунлуг илләриндә республикамызын ајры-ајры рајонларында, о чүмләдән бизим Дашкәсәндә дә сосиал әдаләтсизлијә гаршы һүгуги мүбаризәнин вәзијјәтиндән, сиз дејән кими—чәтинликләриндән сөз ачмаг дүзкүн олмазды. Мәһз апрел (1985-чи ил) пленуму, Сов.ИКП XXVII гурултајы, нәһајәт, XIX Үмумиттифаг партија конфрансы һәр чүр әјинтиләрә, позунтулара, һәр чүр чинајәт һалларына гаршы мүбаризәдә биз һүгуг ишчиләринин әл-голуну ачмыш, имканларымызы кенишләндирмишдир. Мән бу имканлары биринчи нөвбәдә онда көрүрәм ки, јерләрдән верилән сигналлары нәһајәт, јухары органларда да ешитмәјә башламышлар. Дурғунлуг илләриндә исә бу вә ја дикәр әјинти һаггында нәинки сырави вәтәндашларын, елә һүгуг ишчиләринин дә мә'луматлары әксәр һалларда чавабсыз галырды.

Бу бахымдан 1982—1985-чи илләр арасында рајонумузда баш вермиш чинајәт характерли һадисәләрдән бә'зи мисаллар кәтирмәк истәрдим. Мәсәлән, 1982-чи илин 1 јанварындан 1985-чи илин 1 јанварынадәк тәсәррүфатсызлыг, бахымсызлыг вә лагејдлик нәтичәсиндә рајонун ичтимаи тәсәррүфатларындакы 27.625 баш гојундан чәми 7.290 башы саламат гала билмишдир. Сиз бурада рәгәмин бөјүклүјүнә фикир верин. Рајон, нечә дејәрләр, аз галыб ки, диз чөксүн. 20 мин 335 баш гојунун тәләф олмасы, оғурланараг сатылыб һаваја совурулмасы ағыла сығмајан чинајәт иди. Амма дурғунлуг дөврүнүн ағыр, үзүчү һавасы, республикамызын о вахткы рәһбәрлијинин белә «хырда ишләрә» күја «баш гошмамасы» һәмин чинајәтин дә гаршысыны вахтында алмаға имкан вермирди. Әлбәттә, чинајәткарлар чәзаларына чатдылар. Лакин мән бир даһа е'тираф едирәм ки, бундан өтрү илк нөвбәдә партијамызын ардычыл сурәтдә јеритдији вә бүтүн халгын үрәјиндән хәбәр верән јенидәнгурма вә ашкарлыг сијасәтинә миннәтдарыг.

Үмумијјәтлә, дурғунлуг дөврү рајонумузун игтисадијјатына чидди зәрәр вурмушдур. Адамлар кортәбии олараг киминсә јухарыдан бир кәлмә «сағ ол» алачағы һесабына ишләјир, сәһв едир, сонра да чинајәтә чәлб олунурдулар. Ичтимаи әмлакын тәкчә бахымсызлыг, лагејдлик үзүндән дағыдылдығыны сөјләмәк дә дүзкүн олмазды. Бә'зән белә чинајәтләрә биләрәкдән јол верәнләр дә олурду. Мәсәлән, Кировабадда јашајыб бизим Дашкәсәндә, С. Вурғун адына совхозда гушчулуг фермасынын мудири ишләјән Кәрәм Әлијев 1985-чи илин 1 јанварынадәк бир сыра фырылдаглардан чыхмыш, фермаја әлиндә сүпүркә чәкмиш вә о һесабдан 51.630 манат дөвләт вәсаитини мәнимсәмишди. Лакин рајонун о вахткы (1985-чи илә гәдәр.—Ә. Ф.) рәһбәрлији белә бир чинајәткары да һәр чәһд илә мүдафиә едирди. Билдијиниз кими, о чүр мүдафиәләрин дә хејри олмады. Чинајәткар дәстәсинин үзвләри чәзаларына чатдылар.

Башга бир мисал. 1984—1985-чи илләрдә рајон прокурорлуғу тәрәфиндән апарылмыш јохламалар нәтичәсиндә ашкар едилмишдир ки, 10 тәсәррүфатда 300 баш ирибујнузлу мал-гара, 3.034 баш гојун-гузу тәләф едилиб. Лакин рајонун о вахткы рәһбәрлији һәмин факты кизләдиб, мәһв едилмиш мал-гара вә даварын күја дири олмасы һаггында јухарыја јалан мә'луматлар вериб. Үмумијјәтлә, јухарыја верилән мә'луматларда һејвандарлыг вә әкинчилик мәһсуллары шиширдилмиш рәгәмләрлә ифадә олунурду. Ачығыны дејим ки, дурғунлуг илләриндә јухары партија органлары рајон партија комитәләринин биринчи катибләринин зәрәрли иш үслубу барәдә мә'луматлара, әризә вә шикајәтләрә, еләчә дә рәсми арајышлара мәһәл гојмурдулар. О чүр шәраитдә һүгуг ишчиләри дә чидди чәтинликләрлә үзләширдиләр.

—Халг доғру дејиб ки, һагг, әдаләт инчәләр, лакин үзүлмәз.

—Јенидәнгурма вә ашкарлыг да бу күн халгын дедијини дејир. Инди әсас мәгсәд биринчи нөвбәдә адамларын партијаја, дөвләтә инамыны кери гајтармагдыр. Бундан өтрү дә рајонумузда һәр кәс, о чүмләдән биз һүгуг ишчиләри өз мәс'улијјәтимизи дәриндән дәрк едирик.

Рајон дахили ишләр шө'бәсинин рәиси Чаваншир Бабајев деди:

—Е'тираф етмәк лазымдыр ки, биздә кәнд Советләри сәдрләринин чоху өз ишләрини јахшы билмирләр. Ја да билиб, әмәл етмирләр. Мәсәлән, көрүрсән ки, ики гоншу гадын ушаг үстүндә бир-бирилә далашыб, күсүшүб. Бир башгасы гоншусуна «нијә сәнин инәјин мәним чәпәрими учуруб?»—дејә һарај-һәшир гопарыр. Бизим бир сыра кәнд советликләриндә бу кими хырда наразылыглары, һәтта әр-арвад далашмаларыны да ешитмәк, јолдашчасына һәлл етмәк әвәзинә көндәрирләр дахили ишләр шө'бәсинә. «Гој, милис һәлл етсин»—дејирләр. Әлбәттә, биз һеч бир ишдән, јә'ни тәрбијәнин инзибати вә һүгуги јолла, мәсләһәтлә, сөһбәтлә, јолдашлыг мәһкәмәси илә һәллиндән бојун гачырмырыг. СӘДМ хәтти илә, азјашлыларла иш үзрә, јол-нәглијјат һадисәләринин низамланмасы илә әлагәдар чох иш көрүрүк. Дедијим одур ки, һамы өз ишини билсә јахшыдыр...

Бәллидир ки, **Дашкәсәни Дашкәсән еләјән** онун гијмәтдә, чәкидә, өлчүдә тајы-бәрабәри олмајан торпағыдыр, дашыдыр, алунити, дәмири, мәрмәридир. Бу хәзинәдән кечмишдә нә дәрәчәдә истифадә едилдијини билән јохдур. Дејирләр, XIX әсрдә Русијаја, орадан да Азәрбајчана ајаг ачан алман мүтәхәссисләри бизим Дашкәсәнин дәмир гатышыглы торпағыны бурадан узаг Алманијаја апарыр вә орада дәмир күлчәсинә чевириримишләр. Торпағымыз бу шәкилдә дә «торба илә дашыныб». Чар Русијасынын учгар мүстәмләкәсинин гисмәти иди бу... Азәрбајчанда Совет һакимијјәти гурулup... гуруландан сонра өз мә'дәнчиләримиз бурада филиз комбинатынын јарадылмасына һазырлыг көрүрләр. 1945-чи илдән сонра индики Азәрбајчан дағ филизсафлашдырма комбинаты фәалијјәтә башлајыр вә елә һәмин илдән дә **Азәрбајчанда АЛАБАШЛЫ адлы јени бир сәнаје шәһәринин ады хәритәләрә дүшмәли иди.** Чүнки комбинат јарадыларкән онун мәһсулунун биринчи нөвбәдә мәһз гәдим Кәнчә јахынлығында е'мал едилмәси лајиһәләшдирилмишди. «Кәнчәдән бир аз бәри»—Алабашлы дәмир јол стансијасынын гоншулуғунда јени вә нәһәнк металлуркија комбинаты үчүн кениш әразидә өзүл газылмасына башланылмышды. Ејни вахтда Күрчүстан ССР-дә Рустави адлы тәзә шәһәрин вә онун јанында нәһәнк металлуркија комбинатынын да бүнөврәси гојулмушду. Вә сонрадан гәрара алынмышды ки, һәм Алабашлы, һәм дә Рустави комбинатлары Дашкәсән филизи илә һәјата вәсигә алсын. Анчаг һәмин «вәсигәни» бунлардан икинчиси аласы олду. Халг шаири Рәсул Рза демишкән: «икинчи биринчини сыхышдырды». Алабашлы әввәлки тәк стансија олараг галды. Чүнки јухарыдан белә «мәсләһәт» билмишдиләр. Чәллад Мирчәфәр Бағыров буну да Сталинин Азәрбајчан халгына «аталыг гајғысы» адландырмышдыр.

Бәс, бу күн, ашкарлыг вә демократија дөврүндә Дашкәсәнин лап јахынлығында, чәми 40—50 километрлијиндә, һарадаса Кировабадла Шамхор арасында Дашкәсән филизини е'мал едәси јени Азәрбајчан металлуркија комбинатыны јаратмаг олмазмы? Ахы, бу тамамилә мүмкүндүр. Гој Рустави металлуркија комбинаты бизим Дашкәсәндән јенә дә өз пајыны алсын. Амма өз хаммалымызын һеч олмаса әввәлләр нәзәрдә тутулдуғу кими, јарысыны да өзүмүз е'мал едәк. Көр, республикамызын гәрб зонасында нечә мин адамы тәзә иш јери илә тә'мин етмиш оларыг вә бундан бүтүн өлкә бөјүк фајда көтүрәр. Дашкәсәндәки Дағ филизсафлашдырма комбинатынын директору Мәһәммәдәли Иманов, комбинат партија комитәсинин катиби Рәһман Зејналов, комсомол комитәсинин катиби Фәгани Мүрсәлов вә комбинатда вә рајонда көрүшдүјүмүз дикәр јолдашлар мәһз бу арзу илә јашадыгларыны билдирдиләр. Комбинатын сон наилијјәтләри һаггында бир нечә рәгәм. Бурада 1.600 нәфәрдән чох фәһлә вә мүтәхәссис чалышыр. Өтән доггуз ајда 548 мин тон дәмир филизи, 764,4 мин тон бентанит истеһсал едилиб мүхтәлиф үнванлара јола салынмышдыр. Үмумијјәтлә, комбинатын планлары өдәмәдији илләр олмајыб.

Дәмир филизи Дашкәсән шәһәринин ики аддымлығында чыхарылырса, бентанитин јатағы Газах рајонунун Дашсалаһлы кәндиндәдир. Даһа бир ибрәтли мисал: Дашсалаһлыда, Авеј дағынын о үзүндә Ермәнистан ССР-ин әразисиндә дә бентанит кили чыхарылыр. Вә елә орадача е'мал едилир. Вә ермәни мүтәхәссисләри һазыр бентанит мәһсулунун һәр тону үчүн Дашсалаһлы бентанитчиләрдән азы 5 гат артыг газанч әлдә едирләр. Фәргә бахын! Дурғунлуг илләриндә республикамызын шөһрәтпәрәст рәһбәрләринин башымыза ачдыглары даһа бир ојуна бахын! Мәкәр Дашсалаһлыны илләрлә көлкәдә галмыш аз кәлир верән бентанит сехи әвәзинә, бентанит заводу илә шөһрәтләндирмәк олмазмы?!

БИР ҮЗҮ ГЫЗЫЛ, БИР ҮЗҮ КҮМҮШ

ГАРШЫМЫЗДАКЫ дағ сојулмуш јумурта кими ағаппагдыр. Һәтта булудлу һавада да көзләримиз гамашыр. Дағa јахынлашдыгча һејрәтимиз анбаан артыр. Машын нечә дә низамла кәсиб. Дәрәнин дибиндән зирвәјәдәк азы 200 метрениндә мәрмәр пилләкән. Һеч вахт бу ширинликдә нағыл ешитмәмишдим. «Минбир кечә»ни дә мат гојан бу чанлы нағылдан ајрылмаг нечә дә чәтин имиш. Дашкәсән мәрмәр карханасы фәалијјәтә башладығы 1965-чи илдән дүнја шөһрәти газаныб. Бурада да рәгәмсиз өтүшә билмәдик. Карханан мүдири Дашдәмир Абдуллајев мисал чәкди:

—Доггуз ајда үмуми мәһсул истеһсалы 107 фаизә, мәрмәр истеһсалы 132,8 фаизә чатыб. Илин сонунадәк 7 мин кубметр мәрмәр салы, 6 мин квадратметр үзлүк мәрмәр, 10 мин тон гырынты истеһсал едәчәјик.

Фикир верин, мәрмәрин, һәтта ун кими үјүдүлмүш, овхаланмыш бирчә чимдик тозу да чөлә атылмыр. Бурада сон илләрдә технолоҗи просес хејли сүр'әтләндирилмиш, әмәк мәһсулдарлығы беш дәфә артмышдыр. Мәрмәрчиләрин иш вә истираһәт шәраити дә хејли јахшылашдырылыб. Фәһләләрә һәр күн 50 фаиз күзәштлә јемәк верилир. Мәрмәр дағынын гоншулуғунда икимәртәбәли инзибати бина, клуб, китабхана, истираһәт отаглары онларын истифадәсиндәдир. Бура Гошгар силсиләсинә дахил олан Пирсултан дағыдыр. Бу мө'чүзә—дағын бир үзү дәмир јатағыдыр, бир үзү мәрмәр. Дүнјанын һеч јериндә белә мө'чүзә јохдур. Пирсултан—Хызырсултан дағынын бир үзү гызыл имиш, бир үзү күмүш.

Биз мәрмәрчиләрин иш шәраитиндән, газанчындан шикајәтләнмирик. Амма бир һалда ки, инди һәр јердә өзүнүмалијјәләшдирмәдән данышырлар, кәрәк мәрмәр карханасынын газандығы һәр 100 манатын 70 манаты һәмин мүәссисәнин өзүнә чатсын. Амма карханан мүдири Д. Абдуллајев деди ки, һәр 100 манатдан бизә јалныз 7 манат чатыр. Јәгин ки, республикамызын тикинти материаллары сәнајеси назирлији буну нәзәрә алачагдыр.

ДАҒДА БАҒ ОЛМАЗ?

ДАШКӘСӘНДӘ кәнд тәсәррүфатыны инкишаф етдирмәк үчүн јерли шәраит дә нәзәрә алынмајыб. Рајон комсомол комитәсинин биринчи катиби Мәһди Мәммәдов ики тәсәррүфатын — Ленинин адына вә Һ. Асланов адына колхозларын ишиндән мисал кәтирди. Деди ки, бунлар һәлә рајонумузун нисбәтән дөзүмлү колхозларыдыр. Она көрә дөзүмлү дејирәм ки, адамлар һәр ил планлары јеринә јетирмәк үчүн әсл гәһрәманлыг көстәрирләр. Дүзкүнү будур ки, чох ишләјир, амма аз газанырлар. План долмаса да, јухарыдан ону нөвбәти илдә азалтмаг һаггында сөз ешитмәк белә мүмкүн дејил. Адамлардан бир нөв өз күчүндән, имканындан харич оланы тәләб етмәк әдаләтсизликдир. Әкәр нә әкмәји, һансы мәһсулу истеһсал етмәји кәндлинин өз ихтијарына версәк, о, өзү чәтин вәзијјәтдән чыхыш јолу тапачаг. Мәсәлән, биздә һејвандарлығы инкишаф етдирмәјин имканлары даһа чохдур. Бундан өтрү кәрәк торпағы мәһсул вермәјән әкин алтындан хилас едә биләк. Әкәр ичарәјә кечилсә, бир-ики ил ичәрисиндә Дашкәсән торпағынын јараларыны сағалда биләрик.

—Һансы јаралары нәзәрдә тутурсан?

—Сөһбәт бизим дағларын еколоҗи таразлығыны бәрпа етмәкдән кедир. Ахы, Дашкәсәндә һәр јан сәрт маили јамачлардыр. Кәнд адамы һәр нечә диггәтли олса да бир дә бахыр ки, биринчи јағыш картофун тохумуну да јујуб апарыб. Гејд едим ки, әкин үчүн јарарлы торпагларымыз онсуз да аздыр. Маиллик биздә гоншу Кәдәбәј әразисиндән хејли јүксәкдир. Дејәк ки, һарадаса чај гырағында 5—10 һектар картоф саһәси саламат галыр. Јаздан бир дә ај өтәндә бој атыб чичәкләјир. Елә чичәк дөврүндә дә јағыш вә долу јенә өз ишини көрүр вә ән уғурлу илләрдә дә чәкилән зәһмәтин јарысы итир. Гој республика Аграр Сәнаје Комитәсиндән, ја лап елә Дөвләт План Комитәсиндән, башга назирлик вә шө'бәләрдән олан јолдашлар Дашкәсән торпагларынын вәзијјәтини јерли рәһбәрләримиздән, һеч колхоз сәдрләриндән дә јох, колхозчунун, кәндлинин өзүндән сорушсунлар. Онда ешидәр, көрәр вә инанарлар ки, Дашкәсәнин тәбии чоғрафи шәраитиндә, јүксәк маилли јамачларда террас үсулунда әкилмиш картоф јумрулары көк атмаға мачал тапмамыш мәһв олур. Тохумла бирликдә торпағын мүнбит гаты да јујулур.

Дашкәсәндә һејвандарлығы вә арычылығы инкишаф етдирмәклә һәм торпагларын мүнбит гатынын ашыланмасынын гаршысы алынар, һәм дә әһалинин кәлири, газанчы артар. Бир дә Дашкәсәндә «Һәр ил даһа чох» дејә өз дағымызы—өз евимизин ичини сөкүб, кәләчәк нәслә анчаг туллантыларымы сахлајаг? Ахы, јүз илдән, үч јүз-беш јүз илдән, мин илдән сонра да халгымыза мәрмәр, алунит вә дәмир филизи лазым олачаг. Планлашма елә дәгиг апарылмалыдыр ки, 101-чи фаиз һәмишә сон һәдд олсун.

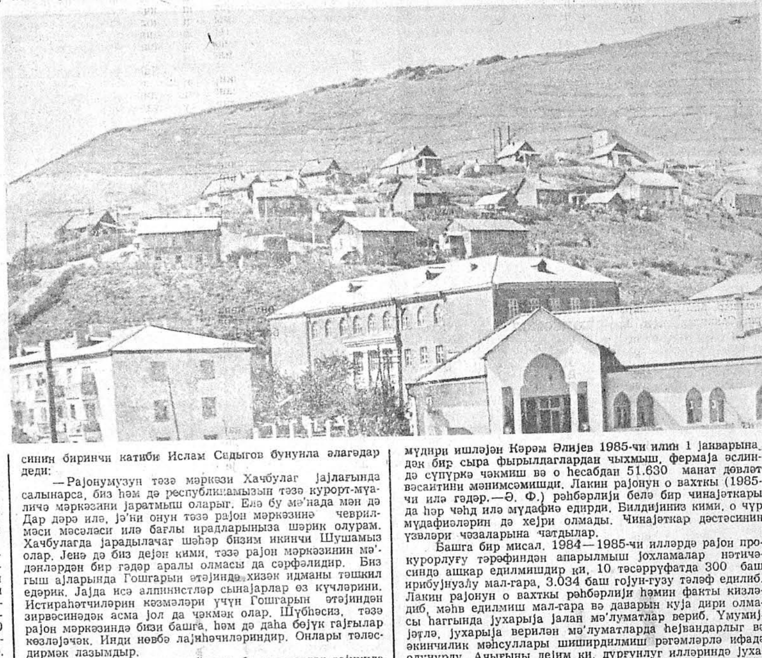
Дашкәсән мә'дәнләриндән чыхан вә әтрафда нечә һектар дағ јамачыны әбәди боз өртүјә бүрүјән туллантылар һаггында да чидди дүшүнмәк лазымдыр. Бу туллантылар гијмәтли тикинти материалыдыр. Дашкәсәнин өзүндә туллантылары е'мал едиб халг тәсәррүфатынын истифадәсинә верән хүсуси бир завод јарадылмасына кәскин еһтијач дујулур.

Дашкәсән кәнчләринин бу вә дикәр арзуларына бикانә галмаға һаггымыз јохдур. Гејд едәк ки, рајон комсомол комитәси кәнчләрин гүввәсиндән мүмкүн гәдәр сәмәрәли истифадә етмәјә, онларын гајғы вә еһтијачларынын өдәнилмәсинә чалышыр. Кәнчләрин асудә вахтынын сәмәрәли тәшкили үчүн бир сыра тәдбирләр көрүлүр. О чүмләдән јени кәнчлик мәркәзи јарадылыр.

Дашкәсән даш мө'чүзәдир вә бу күн тә'рифимиздән чох гајғымыза мөһтачдыр. Она Сталин репрессијасы вә дурғунлуг илләриндә вурулмуш јаралары мүтләг сағалтмаг лазымдыр. Јәгин ки, «бу торпағын өвладыјам», дејән һәр кәс, һәмчинин республикамызын бу күнкү рәһбәрлији Дашкәсәнин бу вә дикәр проблемләрини нәзәрә алачаг. Мәним ишим исә булары бир даһа јада салмаг олдудур.

Әждәр ФӘРЗӘЛИ.

Дашкәсән—Бакы.

ӘЛАГӘЛӘР ҮМУМИ ИШИН ХЕЈРИНӘДИР

Ленинградда Азәрбајчан ССР әдәбијјаты вә инчәсәнәти күнләри баша чатмышдыр

Бөјүк Вәтән мүһарибәси илләриндә Ленинградын һүнәри мисилсиздир. 900 күн мүһасирәдә галмыш, сајсыз-һесабсыз гурбанлар вә иткиләр вермиш, изтираблар вә мүсибәтләр чәкмиш ленинградлыларын мәрдлијини вә јенилмәз руһуну бүтүн дүнјаја нүмајиш етдирмиш дөјүшән шәһәр гәләбәјә доғру кедирди. Ленинград мүдафиәчиләринин Гәләбә мејданында учалан әзәмәтли мемориалы халгын түкәнмәз гүввәсинин, арха әмәкчиләри илә дөјүшчүләрин сых бирлијинин рәмзидир. Азәрбајчан ССР әдәбијјаты вә инчәсәнәти күнләринин иштиракчылары гәһрәман шәһәрин шанлы кечмишинә еһтирам әламәти олараг абидәни зијарәт етмишләр. Һәмин тикилинин мәркәзиндә «Блокада» һејкәл групунун өнүнә ал гәрәнфил дәстәләри гојулмушдур.

Мәдәнијјәт фестивалы тәкчә јарадычылыг һесабатларындан, консертләрдән, бахышлардан ибарәт дејилдир. Бу, һәм дә Нева саһилиндәки шәһәрин вә Хәзәр саһилиндәки дијарын әдәбијјат вә инчәсәнәт усталары арасында ишкүзар әмәкдашлығын даһа да мөһкәмләнмәсинин, ән'әнәви әлагәләрин кенишләнмәсинин рәһнидир. Јарадычылыг иттифагларында кечирилмиш «лешәјә кәрә» көрүшләрдә бу барәдә ишкүзар, чанлы сөһбәт кетмишдир.

Бу ил «Звезда» журналынын сәһифәләриндә Ленинград шаирләринин тәрчүмәсиндә Азәрбајчан гәләм достларынын әсәрләриндән ибарәт бөјүк бир топлу дәрч едилмишдир, бизим республикамызда исә Ленинградын поетик сөз усталарынын ше'р мәчмуәси чапа һазырланыр. Бакыдан кәлмиш әдәбијјатчылар Ленинград јазычылар тәшкилатында көрүш заманы әмәкдашлығын перспективләрини мүәјјәнләшдирмиш, һәмкарларына тәклиф етмишләр ки, рус дилиндә Азәрбајчан поезијасы антолокијасынын нәшрә һазырланмасында иштирак етсинләр.

Өтән ил јазда Бакыда Ленинград Комедија Театрынын вә В. Ф. Комиссаржевскаја адына Драм Театрынын чыхышлары бөјүк мүвәффәгијјәтлә кечмишдир. Бунун ардынча исә Ленинградда А. С. Пушкин адына Академик Драм Театрынын сәһнәси Сәмәд Вурғун адына Рус Драм Театрынын ихтијарына верилмишдир. РСФСР Театр Хадимләри Иттифагынын Ленинград ше'бәсиндә диалогун иштиракчылары гејд етмишләр ки, нәинки кенишмигјаслы гастрол сәфәрләри тәшкил етмәк, һабелә ајры-ајры ән јахшы тамашалары көстәрмәк, габагчыл сәһнә усталарыны тамашаларын һазырланмасына дә'вәт етмәк мәгсәдәујғундур. «Азәрбајчанфилм» киностудијасынын јени филмләринин Нева саһилләриндә көстәрилмәсини вә «Ленфилм» киностудијасы филмләринин Азәрбајчанда нүмајишини тәшкил етмәк имканлары нәзәрдән кечирилмишдир. Тәсвири сәнәт хадимләри арасында мүнасибәтләр дә гаршылыглы зәминдә јарадылмалыдыр. Совет мәдәнијјәт фондунун Ленинград ше'бәсиндә кечирилмиш сөһбәтдә исә биркә тәдбирләрә аид проблемләр мүзакирә едилмишдир. Бунлардан бири Ленинградда Азәрбајчан әдәбијјаты вә инчәсәнәти хадимләринин һәјаты вә јарадычылығы илә бағлы олмалыдыр. Бүтүн бунлар, шүбһәсиз, совет халгларынын бејнәлмиләл сых бирлијинин, достлуғунун вә гардашлығынын мөһкәмләнмәсинә көмәк едәчәкдир.

Көрүшләрдә Дағлыг Гарабағда вә онун әтрафында баш верән һадисәләр һаггында да аз данышылмамышдыр. Гејд олунмушдур ки, бу мүрәккәб проблемин һәлли јоллары Азәрбајчан вә Ермәнистан халгларына, зәһмәткешләринә М. С. Горбачовун мүрачиәтиндә, партија вә һөкумәтин мә'лум сәнәдләриндә, ССРИ Али Совети Рәјасәт Һеј'әтинин 18 ијул тарихли гәрарында мүәјјән едилмишдир. Лакин нәзәрдә тутулмуш тәдбирләрин һәјата кечирилмәси јенидәнгурманын әлејһдары олан гүввәләрин шиддәтли мүгавимәти илә гаршылашыр. Милләтләрарасы мүнасибәтләрин кәскинләшдији мәгамда бәдии јарадычылыгла мәшғул олан зијалыларын мәс'улијјәти, мәсәләнин бејнәлмиләлчилик идејалары руһунда һәлл едилмәсиндә онларын мүһүм ролу јенидәнгурманын мүвәффәгијјәти үчүн чох зәрурудир.

Бу фикирләрин бир чоху ленинградлыларын вә Азәрбајчан мәдәнијјәти хадимләринин рә'јләри илә һәмаһәнк олмушдур. Азәринформ мүхбиринин хаһиши илә онлар Ленинградда республикамызын әдәбијјат вә инчәсәнәт күнләринин јекунларыны шәрһ етмишләр.

Јевкени МОРЈАКОВ, Сосиалист Әмәји Гәһрәманы, тикинти машынлары заводу техники нәзарәт ше'бәсинин нәзарәтчиси, әдәбијјатчы: Мән Азәрбајчанда Ленинград әдәбијјаты вә инчәсәнәти күнләринин иштиракчысы олмушам вә Бакыда, Кировабадда, Сумгајытда достлуг көрүшләринин һәрарәтини индијәдәк унутмамышам. Азәрбајчанлы достларымызын вә гардашларымызын Ленинграда индики чаваб сәфәри бир даһа тәсдиг едир ки, бу әлагәләр гаршылыглы зәмин үзәриндә инкишаф едир вә онларын тә'сирлији дә бундадыр. Ленинградлылар инди дә миннәтдарлыгла хатырлајырлар ки, мүһарибә илләриндә Азәрбајчан сакинләри бир парча чөрәјини мүһасирәдә олан шәһәрдән көчүрүләнләрлә бөлүшәрәк, онлары өз һәрарәти, хејирхаһлығы вә сәмимилији илә исидирдиләр. Белә мүнасибәти һеч вахт унутмаг олмаз. Буну хатырлајараг дејирәм: мәкәр инди, биз һамымыз даһа јахшы јашамаға башладығымыз бир вахтда, ашкарлыг вә демократијанын бәргәрар олдуғу бир вахтда халглар бир-биринә гәзәбләнә биләрләрми?! Инанырам ки, сизин рекион үчүн бу мүрәккәб заманда идиалар дејил, зәка галиб кәләчәк, халг мүдриклији гардашлары әбәс јерә күсүшдүрмәјә чалышанлардан күчлү олачагдыр.

Ариф МӘЛИКОВ, ССРИ халг артисти: Балет сәһнәсиндә өз уғурлу дебүтүмлә мән Ленинграда борчлујам. 27 ил әввәл С. М. Киров адына театрда «Мәһәббәт әфсанәси» балетимин илк тамашасы олмушдур. Һәмин балет бүтүн бу илләр әрзиндә шөһрәтли коллективин репертуарында галмагдадыр. Лап бу јахынларда, јајда, Ленинградда кечирилән бејнәлхалг фестивалда исә мәним Алтынчы симфонијам ифа олунмушдур. Јарадычылыг талејим бир-биримизә даими диггәтимизин јалныз бир тимсалыдыр. Бу диггәт Ленинградда инди — Азәрбајчан әдәбијјаты вә инчәсәнәти күнләри заманы тә'сирли бир гүввә илә өзүнү көстәрмишдир.

Анна РАТНИКОВА, сәнәтшүнас: Ев саһибәси кими фәхр едирәм ки, бизим музејдә — ССРИ халгларынын етнографијасы музејиндә Азәрбајчан декоратив-тәтбиги вә тәсвири сәнәти сәркиси нүмајиш етдирилир. Експозисија мүасир рәнккарлығы илә, һәм дә, өзлүјүндә нә гәдәр мараглы олсалар да, ајры-ајры мүәллифләри илә дејил, бүтөвлүкдә севинч һисси доғурур. Азәрбајчан рәнккарлыг мәктәби, өлкәдә ән мараглы мәктәбләрдән бири, онун ән'әнәләрә әсасланан мүасирлији бөјүк тә'сир бағышлајыр. Гој кәләчәкдә дә Азәрбајчан дијарынын рәссамлар тәрәфиндән кәтан үзәринә көчүрүлмүш зәнкин бојалары бүтүн совет адамларына севинч бәхш етсин.

Ленинградда Азәрбајчан мәдәнијјәти фестивалы баша чатмышдыр. Ирәлидә исә ән'әнәләр, әдәбијјат вә инчәсәнәт усталарынын вачиб вә мәс'ул иши давам едәчәкдир.

(Азәринформун хүсуси мүхбири).

ИСТЕ'ДАДЛЫ КӘНЧЛӘРӘ КӨМӘК ЕТМӘЛИ

(Әввәли 1-чи сәһифәдә).

тәклиф ирәли сүрүлмүшдүр. Тәклифләрин һамысы диггәтлә өјрәниләчәк вә кәнч елми кадрларла иш апарылмасына даир комплекс програм үчүн әсас көтүрүләчәкдир. Гејд едилмишдир ки, республиканын партија тәшкилатлары көзәл тәшәббүсләрә һәмишә лазыми јардым вә көмәк көстәрәчәкләр.

Көрүшдә Азәрбајчан Елмләр Академијасы институтларынын елми әмәкдашлары: игтисадијјат институтундан Ә. Ә. Мәсимов, тарих институтундан Е. С. Намазов вә И. С. Бағырова, әдәбијјат институтундан А. Ә. Мәммәдов, кенетика вә селексија институтундан Е. Г. Әләкбәрли, ријазијјат вә механика институтундан И. Т. Мәммәдов, республика Елмләр Академијасы автомат идарәетмә системи ше'бәсинин бөјүк мүһәндиси С. В. Кондратјев, академијанын кәнчләр јашајыш комплексинин сәдри И. С. Әһмәдов, академијанын комсомол комитәсинин катиби И. К. Ағајев, С. М. Киров адына Азәрбајчан Дөвләт Университетинин баш мүәллимләри И. Р. Рәфизадә вә Р. С. Мустафајев, досент Ә. И. Һәсәнов, профессор Ф. Е. Фәрәчов, Ү. Һачыбәјов адына Азәрбајчан Дөвләт Консерваторијасынын баш мүәллими Е. С. Бабајев, Бакыдакы елми-техники кәнчләр јарадычылығы мәркәзинин директору Р. Һ. Гулијев, М. Ломоносов адына Москва Дөвләт Университетинин аспиранты В. М. Аллаһвердијев, М. Әзизбәјов адына Азәрбајчан Нефт вә Кимја Институтунун ассистенти Л. Һ. Һачыјева, М. А. Әлијев адына Азәрбајчан Дөвләт Инчәсәнәт Институтунун мүәллими Н. И. Әләкбәрова, Үмумиттифаг Елми Тәдгигат Техники Естетика Институту Азәрбајчан филиалынын дизајнери В. У. Ривазова, Н. Нәриманов адына Азәрбајчан Дөвләт Тибб Институтунун досенти П. И. Мусајев чыхыш етмишләр.

Көрүшдә Азәрбајчан ССР Назирләр Совети сәдринин мүавини Е. М. Гафарова, Азәрбајчан КП МК тәблиғат вә тәшвигат ше'бәсинин мүдири Ә. Ф. Дашдәмиров, елм вә тәдрис мүәссисәләри ше'бәсинин мүдири Р. Ә. Әлијев иштирак етмишләр.

(Азәринформ).

ИЧАРӘДӘН ЈАЗМАГ АСАНДЫРМЫ?

Азәрбајчан Журналистләр Иттифагынын «Совет кәнди» гәзетинин редаксијасы илә бирликдә кечирдији семинарда кәнддә игтисади мүнасибәтләрин әсаслы сурәтдә јенидән гурулмасы, тәсәррүфат һесабынын тәтбиги, торпағын һәгиги саһиби һиссинин адамлара гајтарылмасына көмәк едән аилә вә ичарә подратынын инкишафы мәсәләләри мүзакирә олунмушдур. Семинарда республика гәзетләринин аграр-сәнаје мөвзуларында јазан мүхбирләри, күтләви информасија васитәләринин нүмајәндәләри иштирак етмишләр.

Чыхышларда кәнд тәсәррүфатында аилә вә ичарә подратынын тәтбиги мәсәләләринин гәзетләрдә нечә ишыгландырылдығындан, ән јахшы коллективләрин тәчрүбәсинин нечә јајылдығындан данышылмышдыр. Гејд едилмишдир ки, республиканын 35 кәнд рајонунда 31 мин әмәкчи ичарә подраты илә ишләјир. Онлар 90 мин һектардан чох саһәдә торпағы бечәрир, 57 мин баш гарамал, 198 мин гојун, 560 ары аиләси сахлајырлар. Кечән илдәкинә нисбәтән подратчы аиләләрин сајы икигат артмыш, үзвләринин сајы 180 мин нәфәрә чатмышдыр. Торпагларын паспортлашдырылмасы, әмәк нормативләринин дәјишдирилмәси кәнддә ичарә мүнасибәтләринин инкишафына хејли көмәк көстәрмишдир.

Лакин кәнддә әмәјин тәшкилинин јени, мүтәрәгги формаларынын тәтбиги илә әлагәдар чәтинликләр дә чохдур. Бә'зи тәсәррүфатларда мүгавиләләр имзаланмасына вә мүгавилә шәртләринин јеринә јетирилмәсинә формал јанашырлар, әмәк еһтијатлары чох олан реҝионларда подрат гајдасы чәтинликлә тәтбиг едилир.

Мүшавирәнин иштиракчылары аилә вә ичарә подраты мәсәләләринин ишыгландырылмасы саһәсиндә мәтбуатын ишиндәки нөгсанлары гејд етмиш, бу проблемә комплекс шәкилдә јанашылмадығыны көстәрмишләр. Дејилмишдир ки, подрат гајдасынын даһа кениш тәтбигинә мане олан сәбәбләри чәсарәтлә ачыб көстәрмәк, кәнддә ингилаби дәјишикликләри ләнкидәнләри кәскин тәнгид етмәк лазымдыр.

(Азәринформ).

ХАЛГ ҺАГГЫНЫ ТӘЛӘБ ЕДИР

Беш күндүр ки, Бакынын В. И. Ленин адына мејданында нүмајишдир—инсан «дәнизи» арамсыз олараг күндүз дә, кечә дә, чошуб-чағламагдадыр...

Бу арамсыз чағлајышын мәгсәди дә, мәрамы да һамыја күн кими ајдындыр: Јереванда вә Степанакертдә отурмуш ермәни екстремистләри, јенидәнгурманын гаты әлејһдарлары Азәрбајчан торпағынын вә Азәрбајчан халгынын башы үстүндә гылынч ојнатдыгларыны һәјасызчасына кизләтмирләр. Азәрбајчан Совет Сосиалист Республикасынын Конституција һүгуглары, бүнөврәси В. И. Ленин тәрәфиндән гојулмуш дөвләт статусу позулмагла давам едир. ССРИ Али Советинин Дағлыг Гарабағ мәсәләси илә әлагәдар бу илин јајында гәбул едилмиш мә'лум гәрарындан сонра да Дағлыг Гарабағы, үстәлик Азәрбајчанын башга рајонларыны да Азәрбајчандан гопартмаг үчүн һәр чүр һијләјә вә ачыг зоракылыға әл атырлар.

Лап бу күнләрдә азғынлашмыш ермәни екстремистләри доғма Азәрбајчанымызын улу Топхана мешәсини нәһәнк булдозерләрлә көкүндән газымаға башламышлар. Халгымызын тарихи абидәсинә, аб-һавасына, көзәллијинә, нәһајәт, һејсијјәтинә нөвбәти гәсддән мәгсәд нәдир? Һәгигәтәнми (нә гәдәр ағласығмаз олса да), Топхана мешәсинин јериндә Јеревандакы алүминиум заводунун ишчиләри үчүн «пансионат тикмәк?». Јохса, «Дәниздән дәнизә Ермәнистан» идејасыны әсасландырмаға чалышан, ермәни халгыны гејри-ади бир халг һесаб едән, ону башга халглара гаршы гојан азғын ермәни милләтчиләринин үздәнираг планларыны һәјата кечирмәк, ики гоншу халг арасында даһа бир нифаг тохуму сәпмәк?! Ахы, белә һәрәкәт нә мүгәддәс ганунларымызла, нә дә әсрләрдән бәри давам едән гоншулуғумузла бир араја сығмыр. Өтән доггуз ајын һадисәләри бир даһа, дөнә-дөнә тәсдиг едир ки, ермәни милләтчиләри үчүн нә гоншулуг, нә достлуг, нә дә бејнәлмиләлчилик вар; онлар һәтта Совет ганунларыны белә танымаг истәмирләр—Ермәнистанда вә Дағлыг Гарабағда өзбашыналыглар һәлә дә давам едир. Бакынын Ленин мејданындакы нүмајишин иштиракчыларыны һиддәтләндирән тәкчә бунлар дејил. Һәм дә одур ки, вә чох тәәссүф ки, бүтүн бу фитнәләри төрәдәнләр ССРИ Конституцијасына—мүгәддәс ганунларымыза һөрмәтсизлик едәнләр чәзасыз галырлар.

Будур, чискин јағыш сәпәләјир, сазаглы күләк әсир. Бакымызын он минләрлә фәһләси, тәләбәси, зијалысы, һәтта гочалар, евдар гадынлар, јенијетмәләр бешинчи күндүр ки, бурада ајаг үстәчә дајаныб дәрдләшир, фикирләрини, үмидләрини бир-бирилә бөлүшүрләр.

Мејданын јухары башында микрофонда бир-бирини әвәз едән натигләрин чыхышлары вә халга мүрачиәти сәсләнир. Һамысы да демәк олар ки, ејни мәзмундадыр: «Биз доғма торпағымызын бир гарышыны да һеч кәсә верәси дејилик!». «Торпагдан пај олмаз!». «Торпаг бизим ата-баба әманәтимиздир!» «Топханадан әлинизи чәкин!». вә с. Шуарларын, чағырышларын маһијјәти бир нөгтәдә говушурду: биз јенидәнгурманын гызғын тәрәфдары, онун билаваситә иштиракчысы, ону һәр күн өз әмәли ишимизлә һәјата кечирәнләр олдуғумуз һалда, ермәни екстремистләри партијамызын бу күн гаршымызда гојдуғу һәмин сијасәтә гаршы чыхыш едирләр. Онлар өз јарамаз һәрәкәтләри илә јенидәнгурманын гаты әлејһдарлары олдугларыны пәрдәләјә билмәзләр.

Ахшама јахын чискин јағыш ара верир. Күләк галхыр, адамлар мејданда јандырылмыш тонгалларын әтрафында һалај вуруб әлләрини гыздырыр вә баш вермиш һадисәләрин мүзакирәсини давам етдирирләр. Бу сөһбәтләрдән мә'лум олур ки, адамлар килејли, инчик вә нараһатдырлар. О сәбәбдән ки, Дағлыг Гарабағ Мухтар Вилајәтинин Азәрбајчан ССР-дән зорла гопардылыб Ермәнистан ССР-ә верилмәсини ирәли сүрән тәләбләрин, Ағдам, Сумгајыт, Хочалы, Шуша—Топхана әһвалатларынын көкү, сәбәби өјрәнилмир, «мајасы» арашдырылмыр. Сәлаһијјәтли даирәләр тәрәфиндән бирдәфәлик гәти гијмәтини алмыр. Һәлә дә һәм мәркәзи, һәм дә јерли мәтбуатда һәмин һадисәләр һаггында ән чох үмуми мә'луматларла, бу вә ја дикәр һадисәни садаламагла кифајәтләнирләр. Бә'зән һәтта долајы јоллара әл атырлар. Мәсәлән, Һ. Боровик мәркәзи телевизија илә верилән (һәм дә ики дәфә) «Позитсија» верилишиндә Сумгајыт һадисәләриндән сөһбәт ачаркән 1915-чи илдәки Ермәнистан—Түркијә мүнагишәсини мисал чәкмәклә әслиндә мәсәләни тамамилә долашдырмыш, ону јад бир мәчраја јөнәлтмишдир. Ермәнистан республикасында вә өлкәмизин бир чох шәһәрләриндә бурахылан гәзет вә журналларда да һадисәләр хејли долашдырылыб. Степанакертдә чыхан вилајәт гәзетләри исә бүтүн тәгсири Азәрбајчан халгынын үзәринә јыхыб. Һәлә бунлар аз имиш кими азәрбајчанлылары «ганичән», «вәһшиләр» дамғасы илә сөјүб тәһгир едирләр. Халгын һејсијјәтинә, мәнлијинә тохунан јазыларын мүәллифләри һансы өлкәнин вәтәндашы олдугларымызы, һансы бајраг алтында бирләшдијимизи, демәк олар ки, унудурлар.

Азәрбајчан халгы исә ашкарлыг дөврүндә објектив шәрһ, мәсәләләрин халг фикрини вә ирадәсини ифадә едән гәти демократик һәллини көзләјир...

Һәр шеј бир јана, Сумгајыт әһвалатлары нә үчүн баш верди? Бу әһвалат һарадан башлады? Әслиндә 1987-чи илин јајындан, Јереванда вә Степанакертдә азәрбајчанлылар әлејһинә күтләви кампанија илә ејни күнләрдә. Әввәлчә бүтүн Ермәнистан ССР вә ДГМВ әразисиндә ермәни милләтинә мәнсуб оланларын һамысындан учдантутма, һәм дә зорла имза топланмасына башланды. Имза едәнләр тәкчә бу фикирлә таныш едилирдиләр: «ДГМВ Азәрбајчан ССР-ин тәркибиндән ајрылыб Ермәнистан ССР-ин тәркибинә дахил едилсин». Е'тираф едәк ки, һәмин күнләрдә Азәрбајчанын партија вә һөкумәт рәһбәрләри бу бәднам кампанијадан хәбәр тутсалар да она мәһәл гојмадылар. Биз мәтбуат ишчиләринә чидди тапшырдылар ки, Ермәнистанда вә Дағлыг Гарабағда азәрбајчанлылар әлејһинә башланмыш хошакәлмәз сөз-сөһбәтләр һаггында бир чүмлә белә јазмајаг. Вә биз о күнләрдә, нечә дејәрләр галдыг јана-јана. Азәрбајчанлыларын кәндәрдикләри хәбәрдарлыг долу мәктубларына, чағырышларына, јалварышларына мәтбуат васитәсилә чаваб верә билмәдик. Бунунла, әслиндә, арагарышдыранларын дәјирманына су төкмүш олдуг. Азәрбајчан әлејһинә имза топланмасы онлар үчүн «вахтында вә мүвәффәгијјәтлә» һәјата кечирилди. Сонра исә һәм Јереванда, һәм дә Степанакертдә Азәрбајчан әлејһинә тә'тилләрин програмы тәртиб олунду. Күнләри, саатлары мүәјјән едилди. Шуарлар јазылыб һазырланды вә 1988-чи илин феврал һадисәләри башланды. Ағдамда ики азәрбајчанлы кәнч ермәни милләтчиләринин күлләси илә гәтлә јетирилди. Гатилләри дәрһал кизләдиләр. Вә бу «мүвәффәгијјәтин» ардынча фитнәкарлар Сумгајыт һадисәсини төрәтмәјә наил олдулар. Ону да «азәрбајчанлыларын төрәтдикләри ермәни кеносиди» кими гәләмә вериб, кечә-күндүз һај-һарај гопардылар. Тәәссүф ки, Сумгајыт фачиәсинин објективчәсинә гијмәтләндирилмәмәси үзүндән һадисәләр сонракы ајларда сакитләшмәк әвәзинә даһа да гызышмаға башлады.

Хочалы һадисәси. Онун да сәбәби ајдындыр. Бәс нәтичәси? Чинајәткарлар һаггында нә кими тәдбирләр көрүлдү? Ашкарлыг дөврүндә јашајан бир халга бу барәдә нә вахт мүфәссәл мә'лумат вериләчәк? Кимләрдир бу ишә мане оланлар?

Нүмајиш иштиракчылары бүтүн бу суаллара чаваб ахтарырлар. Ону да тәләб едирләр ки, Степанакертдә зорла ишдән чыхарылан, евләри јандырылан, талан едилән, Јереванда һәр күн сөјүлүб-тәһгир олунан, дәдә-баба очагларындан дидәркин салынан азәрбајчанлыларын һаглы шикајәтләринә әнчам чәкилсин. Онларын раһатлыг, динч күзәран тәләбләри өдәнилсин.

Нүмајиш иштиракчыларынын даһа бир иттиһамы: Азәрбајчан торпағынын не'мәтләрини—Гарабағ мәрмәрини, Гарабағ ипәк комбинатынын мәһсулларыны, һәтта Гарабағ јамачларынын тахылыны бичиб, дејүб Азәрбајчан һөкумәтинин ичазәси олмадан Јеревана кәндәрән ДГМВ рәһбәрлијинин өзбашыналыглары нијә писләнилмир? Бу әмәлләрә кәрә онлара ән чидди чәза верилмәли иди. Амма чәза јенә дә кечикир...

Бир сөзлә, нүмајиш иштиракчылары һаггын, әдаләтин, Азәрбајчан ССР-ин Конституција һүгугларынын бәрпа олунмасыны тәләб едир вә көзләјирләр. Инанырлар ки, нәһајәт, ССРИ һөкумәти онларын сәсини ешидәчәк.

Ә. ӘЛИШОҒЛУ.

Шөһрәт Бабајева 10 илдир ки, Ләнкәран шәһәриндәки 9 нөмрәли бејнәлмиләл орта мәктәбдә ибтидаи синиф мүәллими ишләјир. Пешәсини үрәкдән севән Ш. Бабајева шакирдләрин севимлисидир. Шәкилдә: икинчи синифдә дәрс заманы.

ОПЕРАТИВЛИЈИ ТӘ'МИН ЕТМӘК ҮЧҮН

Мирбәшир рајонундакы Евоғлу Советлијиндә мараглы көрүш кечирилмишдир. Көрүшдән әввәл рајон партија комитәсинин биринчи катиби М. Һүсејнов, рајон ХДС Ичраијјә Комитәсинин рәһбәрләри, «Ингилаб» колхозу идарә һеј'әтинин үзвләри, кәнд ағсаггаллары, хидмәт вә тикинти мүәссисәләринин нүмајәндәләри фермалары, мағазалары, мәишәт евини, хәстәхана, мәктәб вә ушаг бағчаларыны кәзмиш, сосиал еһтијачлары әтрафлы өјрәнмишләр. Ичтимаи бахыш бир сыра нөгсанлары ашкара чыхармышдыр. Сонра бахыш иштиракчылары вә кәнд зәһмәткешләри колхозун клубуна топлашыб нөгсанлары арадан галдырмаг үчүн бирликдә мүзакирә кечирмишләр.

Тәдбирин мәгсәди тәкчә реал вәзијјәти өјрәнмәк олмамышдыр. Белә дүшүнүлмүшдүр ки, сүрүндүрмәчилијә, биканәлијә сон гојулсун, тикинти вә хидмәт тәшкилатларынын рәһбәрләри фактла үз-үзә кәтирилсин, кәндин сосиал ишләринә оператив көмәк тә'мин едилсин. Көрүш кениш мүзакирә характери алмышдыр.

Мүзакирәдә тикинти вә хидмәт тәшкилатларына кәндә сосиал көмәк көстәрмәк үчүн конкрет оптимал вахт верилмишдир. Нәтичә барәдә мүәссисә рәһбәрләринин һесабатлары динләниләчәкдир.

Советлијин комсомолчу вә кәнчләри сөз вермишләр ки, тәмәннасыз ичтимаи әмәк тәтбиг етмәклә кәндин сосиал гајғылары илә мәшғул олан әмәк коллективләринә гошулачаглар.

(Азәринформ).

Достлуг һәфтәси

Шимали Гафгаз вә Азәрбајчан мәктәблиләринин ҮИЛКГИ-нин 70 иллијинә һәср олунмуш «Достлуг һәфтәси» баша чатмышдыр. Маһачгалада кечирилән бу тәдбирдә республикамызы Бакыдакы 8 нөмрәли мусиги тәмајүллү интернат мәктәбиндәки халг чалғы аләтләри ансамблынын балача үзвләри тәмсил етмишдир. Мараглы көрүшләр, рәнкарәнк консертләр, јаддагалан кәзинтиләр ушагларын гәлбиндә силинмәз изләр бурахмышдыр.

Бакы мәктәблиләри Маһачгала вә Каспијски шәһәрләриндәки интернат мәктәбин сакинләри илә көрүшмүш, онлара мүхтәлиф һәдијјәләр бағышламышлар.

Азәрбајчан елчиләринин консерт програмлары һәр дәфә күл-чичәк вә алгышларла гаршыланмышдыр. Маһачгалалылар муғам сәнәтимиз, ојнаг тәранәләримиз, халг маһныларымыздан бөјүк зөвг алмышлар. Тәсадүфи дејил ки, бакылыларын консерти Дағыстан телевизијасы илә трансләјасија едилмишдир.

Достлуг һәфтәсинин иштиракчылары республикамыза зәнкин тәәссуратла гајытмышлар. Онларын Бакыја кәтирдикләри сајсыз-һесабсыз һәдијјәләр арасында Дағыстан милли мусиги аләти олан «Кумыз» да вар.

ДӘФТӘРЧӘНӘ ЈАЗ

Һикмәтли сөзләр

Өзүнә һөрмәт етмәјә адәт етмиш адам үчүн өлүм алчалмагдан хејли асандыр.

Н. Г. ЧЕРНЫШЕВСКИ.

Чаны сағ олан адам хәстәјә һәмишә јахшы мәсләһәт верәр.

ТЕРЕНСКИ.

Вичданын ојанмасы гәлбин әзәмәтини көстәрир.

В. ҺУГО.

Тәмиз вичдан инсан үчүн ән јахшы јастыгдыр.

Г. ИБСЕН.

Достлары көрмәкдән бөјүк севинч, достларла ајрылмагдан ачы дәрд јохдур.

РУДӘКИ.

Әдаләти анламаг, көзәллији дујмаг, јахшыны арзу етмәк—шүурлу һәјатын мә'насы будур.

А. ПЛАТОН.

Јағ сујун үстүнә галхдығы кими, һәгигәт дә һәмишә јаландан јүксәкдә дурур.

М. СЕРВАНТЕС.

Идеалсыз јашајан адам—јазыг адамдыр.

И. ТУРКЕНЕВ.

Хејирхаһлыг—лалларын даныша билдији вә карларын ешидә билдији дилдир.

К. БОВИ.

Мүдрик адам өзүнә рәван көрмәдији шеји һеч вахт башгасына рәва көрмәз.

КОНФУТСИ.

Дүһа—он фаиз исте'даддан вә доxсан фаиз тәр төкмәкдән әмәлә кәлир.

Г. ЕДИСОН.

Мүдрик адамын сөзү вар-дөвләтдән јахшыдыр.

Саһиб ЧАМАЛ.

Ана торпағы өјрәнмәк, онун мүдрик вә һәр шеји билмәк истәјән саһиби олмаг хошбәхтликдир.

Ј. ГАГАРИН.

Јалныз зүлмә әсасланан һәр чүр һакимијјәт зүлм васитәсилә дә деврилир.

Д. ДИДРО.

Инсанын өзүнә инамы јохдурса, о, даһи ола билмәз.

О. БАЛЗАК.

Топлајаны: Рамиз БАҒЫЈЕВ.

Редактор Ј. КӘРИМОВ.

РЕДАКСИЈАНЫН ВӘ МӘТБӘӘНИН ҮНВАНЫ: 370146, БАКЫ—146, МӘТБУАТ ПРОСПЕКТИ, 529-чу МӘҺӘЛЛӘ.

Редаксија VIII мәртәбәдә јерләшир.

ТЕЛЕФОНЛАР

Редактор—32-12-65; редактор мүавини—32-12-46; мәс'ул катиб—32-60-95; ше'бәләр: комсомол һәјаты вә әмәкчи кәнчләр—32-19-27; тәблиғат вә коммунист тәрбијәси—32-60-62; елм вә тәдрис мүәссисәләри—32-19-09; јарадычы кәнчлик вә естетик тәрбијә—32-19-08; мәктублар—32-29-11; бөлмәләр: бәдән тәрбијәси, идман вә күтләви мүдафиә ишләри—32-60-62; комсомол прожектору—32-60-62; корректор—32-19-21; фотолабораторија—32-60-66; мә'лумат үчүн—38-53-69; мүһасибат—32-79-44; е'ланлар—38-53-63.

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 М 1 2 3 4 5 6 7 8

БАКЫ, «КОММУНИСТ» НӘШРИЈЈАТЫНЫН МӘТБӘӘСИ. БАКУ, ТИПОГРАФИЯ ИЗДАТЕЛЬСТВА «КОММУНИСТ».

ФГ 31112 Сифариш 9086